

Édes Anyanyelvünk

XVIII. ÉVFOLYAM 5. SZÁM

1996. DECEMBER

ÁRA: 50 FORINT

Grétsy László

Nyelvünk életereje

Neheztelő, szinte szemrehányó hangú levelet kaptam a közelmúltban egy rádióhallgatótól. Azt írja, nyelvünk nem eléggé szabatos, nem elég egzakt, mert, íme, itt van *daru* szavunk, amelynek a többes számát kétféleképpen is használjuk: hol *daruk*-at, hol *darvak*-at mondunk. Hol itt a rend, a pontos szabály? – kérdezi méltatlankodva.

A kérdésre néhány mondattal válaszoltam már a rádióban. Elmondtam, hogy igenis, van rend, mivel a *darvak* változat csakis a hosszú nyakú és lábú, jellegzetes madarat jelentő *daru* szó többes számaként fordul elő, az 'emelőgép' jelentésű *daru* többes számú formája csak ez lehet: *daruk*. Elmondtam, ám én ennek a *daruk*-*darvak* kettősségre vonatkozó kérdésnek a megkapásakor döbbsentem rá: egyszer már szólnom kell nyelvünknek arról a hallatlan termékenységről, életerejéről, a tömérdek idegen hatást ellensúlyozó belső energiájáról, amely e szóalakburjánzásban megnyilvánul. Most itt az alkalom, élek vele.

Magyar Angéla (12 éves): Úton

(E számunk illusztrációit a Honfoglalás diákszemmel című pályázat anyagából válogattuk. A szerk.)

Szavainkat általában szóalkotással hozzuk létre. Na meg úgy is, hogy idegen nyelvekből veszünk át kész termékeket, ez azonban nem kívánatos, mert a szóval együtt az idegen hangképzést, hanghordozást, hangkapcsolatokat is magával hozza és terjeszti, ezért az idegen szavak özönének ellen kell állnunk, ahogy csak lehet. Erről nem is szólok a továbbiakban.

A szóalkotásnak több módja van: szóösszetétel, szóképzés, szóelvonás, mozaikszóalkotás stb. Tárgyunk szempontjából figyelemre méltó szóalkotásmód a szóhasadás, amelynek az a lényege, hogy egy szó hangalakjában és jelentésében egyaránt kettéoszlik, kettéhasad, osztódással szaporodik, sejt módjára. Az egykori török *kilavuz*-ból így jött létre nyelvünkben a *kalauz* és a *kalóz*, továbbá így fejlődött ki egymás mellett a *dulakodik* és a *tülekedik*, a *lombos* és a *lompos*, a *perem* és a *prém*, a *magános* és a *magányos*, a *nedv* és a *nedű* és még sok száz szópár. Mint minden szóalkotásmód, ez is értéke, nyeresége nyelvünknek. Nos, ugyanilyen értéke, ugyanilyen nyeresége az a sajátsága is, hogy nem csupán a szavak alapalakjában, szótári alakjában fejleszt ki ilyen kettősségeket, hanem egy régióval lejjebb, a szóalakok tartományában, vagyis a szavak toldalékos, raggal vagy jellel ellátott alakjában is. Ez tehát nem szóhasadás, hanem annak kistestvére, amelyet leginkább szóalakhasadásnak nevezhetünk. Ilyen volt a *daruk*-*darvak* kettősség, amely, ugyebár, csak többes számban jelentkezik.

(folyt. a 12. oldalon)

A TARTALOMBÓL:

Bencédy József:
Elmozdulások napjaink
nyelvhasználatában

Balázs Géza:
Egyiptomi nyelvi utazás

Szabó Zoltán:
Szervusz, szia nem
magyar környezetben

Hajdú Ferenc:
A bürokratanyelv

Bán Ervin:
Magyar gondolatok
egy francia könyvről

Szathmári István:
Mire utalnak újabb
szólásaink?

És: a nyelvművelő
mozgalom eseményei,
pontozó, humor, vers,
keresztretjtvény,
nyelvi mozaik

NÉGYOLDALAS
IFJÚSÁGI
MELLÉKLETTEL!

Felhívás a magyar nyelv védelmére

Egyre növekvő aggodalommal tapasztaljuk a közélet és az üzleti élet nyelvének fokozódó elidegenedését, anyanyelvünk szavainak eltűnését a cégtáblákról, reklámokból. A jelenség károsan hat a mindennapi nyelvhasználatra, hiszen a lakosság állandó kapcsolatban áll az üzleti feliratokkal, és az a képzet alakulhat ki benne, hogy ez a keverék nyelvhasználat a követendő példa.

Tudatában vagyunk annak, hogy az üzleti élet idegen nyelvű egysíkúsága – bizonyos mértékben – világjelenség, amelynek hatása, divatja alól a magyar üzleti világot teljesen kivonni igen nehéz, sőt megoldhatatlan feladat volna. De azt is tudjuk, hogy ez a nyelvényt és önérzetünket sértő divat nem egészséges jelenség; nem lenne tehát jó, ha továbbra is terjedne. Előttünk állhat több olyan európai ország példája, ahol törvényben mondták ki, hogy reklámokban és közleményekben tilos olyan idegen szavakat használni, amelyeknek van anyanyelvi megfelelőjük.

Mi nem javasolunk átfogó nyelvtörvényt. Egyrészt azért nem, mert a nyelvtörvény szó mostanában, a szlovák nyelvtörvény életbe lépése óta rossz felhangot kapott. Másrészt pedig azért nem, mert ha egy ilyen törvény a Parlament elé kerül, bármilyen meg-alapozott is, könnyen a politika martalékává válhat, márpedig az anyanyelv ügye fontosabb annál, hogysem ennek kockázatát vállalnánk. Célirányos rendelkezéseket, intézkedéseket azonban nagyon is fontosnak tartunk, így elsősorban azt, hogy az illetékes minisztériumok az esetleg szükséges felülvizsgálás után szerezzenek érvényt azoknak a rendelkezéseknek, amelyeket 1986–1987-ben hozott a Belkereskedelmi Minisztérium és a Pénzügyminisztérium az idegen szavaknak az üzleti életben való használatáról, pontosabban ennek korlátozásáról.

Fel kell hívnunk a figyelmet arra is, hogy a nyelvhasználati igénytelenség, az idegen nyelvi fordulatok nem feltétlenül, sőt szerintünk éppenséggel nem a gazdasági, politikai korszerűség és nyitottság jelei. Mint ahogy anyanyelvünkhöz azért is ragaszkodunk, hogy gondolatainkat, szándékainkat pontosan fejezzük ki.

Ezért tartjuk kötelességünknek fellépni anyanyelvünk épsége s ezzel gondolkodásunk és fogalmi világunk tisztasága védelmében. Felkérjük az arra hivatott állami és társadalmi intézményeket, hogy segítsék anyanyelvünk tisztaságának megőrzését és további gazdagítását. Ez is egyik alapvető tényezője a nemzeti megújulásnak, egyúttal pedig a demokratikus nyíltság feltétele.

Budapest, 1996. október

A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága
Anyanyelvápolók Szövetsége
Magyar Írószövetség

TARTALOM

Grétsy László: Nyelvünk életereje	1
Felhívás a magyar nyelv védelmére	2
Bencédy József: Elmozdulások napjaink nyelvhasználatában	3
Balázs Géza: Egyiptomi nyelvi utazás	4
Kemény Gábor: Nyelvi mozaik	5
Deák Mihály: Levél egykori magyartanáromnak	6
Nyikos Katalin: Hogyan tanultam meg magyarul külföldön?	7
Kósa Ferenc: <i>Fiat-alos, üzletass-zony</i> és a többi	8
Szabó Zoltán: <i>Szervusz, szia</i> nem magyar környezetben	8
Hajdú Ferenc: A bürokratanyelv	9
F. Kovács Ferenc: Újra kísért a <i>fonál!</i>	9
Mizser Lajos: Nincs szebb a szabatoságnál!	10
Bán Ervin: Magyar gondolatok egy francia könyvről	10
Berényi Zsuzsanna Ágnes: Kölcsönvett nevek	11
Móricz Kálmán: Tudja meg az egész világ!	11
Szathmári István: Mire utalnak újabb szólásaink?	12
Pásztor Emil: <i>Szerda</i> vagy <i>szerdán</i> viszik el a leveleket?	12
Holczer József: <i>Celsius</i> vagy <i>celsius</i> ?	13
Graf Rezső: Ismét felbukkant a <i>mindösszesen</i>	13
Sebestyén Varjú Anna: Diákszáj	14
Gyárfás Endre: A ruha a fő	14
Mártonfi Attila: Akié a pénz, azé a nyelv?	14
Kozocsa Sándor Géza: Új nyelvtani gyakorlókönyv	15
G. R.: Kótyuk István: Anyanyelvünk peremén	15
Hírek	15
A nyelvművelő mozgalom eseményei	16
Pontozó	18
Keresztrejtvény	19
Kerék Imre: Rimes nyelvi játékok	19
Nyelvész-leletek, nyelv-észleletek	20
Négyoldalas ifjúsági melléklet	I-IV

ÉDES ANYANYELVÜNK

Az Anyanyelvápolók Szövetségének évente ötször – februárban, áprilisban, júniusban, októberben és decemberben – megjelenő folyóirata

Megjelenik

a Magyar Tudományos Akadémia Magyar Nyelvi Bizottságának és a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak a támogatásával.

Kiadja:

az Anyanyelvápolók Szövetsége

Felelős szerkesztő és kiadó:

Grétsy László

A szerkesztőség tagjai:

Balázs Géza
Kemény Gábor
Maróti István

A szerkesztőség címe:

1075 Budapest, Kazinczy u. 23-27.
Telefon: 267-9267

Postacím:

1364 Budapest, Pf. 122.

Terjeszti:

a HELIR, a Bp.-i HIRKER Rt.,
az NH Rt. és több más terjesztő.

Előfizethető

bármelyik hírlapkézbesítő hivatalban, valamint közvetlenül vagy postautalványon a Hírlap-előfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR), amelynek címe: 1900 Budapest, VIII., Orczy tér 1. (Kérésre az iroda postautalványt küld!)

Előfizetési díj:

egy évre 250 Ft

Számonkénti ár: 50 Ft

Az Anyanyelvápolók Szövetségének tagjai a lapot a tagdíj fejében illetménylapként kapják.

Belépési nyilatkozat és csekk kérhető:

Anyanyelvápolók Szövetsége,
1126 Budapest, Szoboszlai u. 2-4.

Az *Édes Anyanyelvünk* szerkesztőbizottsága:

Balázs Géza
Bencédy József
Deme László
(a szerkesztőbizottság elnöke)

Fábián Pál
Grétsy László
Kemény Gábor
Maróti István

Címlapterv:

Heiling Zsolt

Lapunk kiadását

az MHB Magyar Sajtóalapítvány,
a József Attila Kulturális és
Szociális Alapítvány,
a Nemzeti Kulturális Alap,
az MHB Táncsics Mihály Alapítvány
és a Művelődési és Közoktatási
Minisztérium Közoktatás-fejlesztési
Főosztálya segíti.

ISSN 0139-0457

Készítette:

CERBERUS Kft.
1054 Budapest, Kálmán I. u. 23.
Telefon: 332-3511
Felelős vezető: Schmidt Gábor

Elmozdulások napjaink nyelvhasználatában

Gyakran megállítanak hallgatóim előadás közben, ha a megszokott szavak alak helyett a szók formát használom: helyes-e?

- Helyes, illetve semmiképpen se hibáztassuk! - válaszolom ilyenkor. Hasonló kérdésekkel találkozunk a következő vagylagosságokkal kapcsolatban: fájnak a lábaim - fáj a lábam, beszédet mond - beszél, lakok - lakom és még más esetekben. Miért, milyen alapon állunk az újabb alakok mellé?

Hogy a nyelv - állandóságának folytonos őrzése mellett - szakadatlanul változik, azt nyelvtörténeti mértékben a legtöbb embernek nem szükséges bizonygatnunk. Még a jelenben is jól érzékeljük a szókinés és a kifejezőkészlet változásait, ha olyan új jelenségekre gondolunk, mint polgármester, szervátültetés, atomerőmű, szabadidőruha, videó, MSZP, MDF stb., illetve olyan kiavuló szavakra, mint tanácselnök, tréningruha, ktsz, SZTK, klassz stb.

Nehezebb a változások felismerése és főleg elfogadása a nyelvten területén. Ez a helyzet a szók - szavak és a többi említett kettőség esetében. Nézzük e jelenségeket külön-külön, részletesen.

Szó szavunk az úgynevezett -v-s tövek csoportjába tartozik, mint a tó, falu, ló, hamu, hó, keserű, jó, lesz, alszik stb. Ezek ragozás közben sok toldalék előtt alakot váltanak, mint pl. a tavak, lovas, hamvas, java, levő, alvás szóalakban. E töcsoport viszonylag kevés egyedet számlál, a névszók mintegy 24-et. Velük szemben áll az az igen nagy számú szó, amely toldalékolás közben nem vagy alig változtatja a tövet: ház - házak - házas, könyv - könyvem - könyvet stb. A nyelv - a különállás, a különbség megszüntetésére - már régebben megkezdte a v-s tövek lecsiszolását, az ún. egyalakú tövek közé sorolását. Így jött létre - más-más jelentéssel - a darvak (madarak) mellett a daruk (gépek), az elhunytak hamva mellett a cigareta, a tűz hamuja, a java mellett a nemjóját, s így - a jelentés megváltozása nélkül - a szavak mellett a szók, névszók, indulatszók alak. Sőt néhány évtizede a falvak mellett a faluk forma is hallható, és írónknál is olvasható. Nem beszéltek természetesen a gyermeknyelvi hót látok, lók mennek alakról. Ott is analógiás hatással van dolgunk, a nyelv-elsajátítás természetes velejárójaként, de később a hót, lók helyébe lép a társadalom használatában általános havat, lovat forma.

A v-s tövek változásához hasonló, de még kifejezettebb jelenséget figyelhetünk meg egy másik kis számú névszói csoportban, az ó-t a-val, az ő-t e-vel váltakoztató töftípusban: az ajtaja mellett már régóta él az ajtója, s hasonló kettőséget látunk a szöleje - szölője, hintaja - hintója, teteje - tetője, mezeje - mezője párban. Az alaki eltérés kisebb-nagyobb jelentésbeli módosul-

lással, változással jár a bírák - bírók, veleje - velője, neje - nője, idéetlen - időtlen, csikaja - csikója esetében: a bírák - azonkívül, hogy a szó enyhén régies, valamint választékos - a törvényszéki bírók jelölője, a bírók általában döntnökök; a veleje vmi-nek a lényege, a velője az állatok megfelelő belső része; a neje vkinek a felesége, a nője a barátnője, szeretője; az idéetlen ügyetlent jelent, az időtlen idő nélkülít. (Ez utóbbi pár már szóhasadást mutat: az idéetlen is az idő származéka, eredeti jelentése 'idő előtt született' s így - többször - valamiben fogyatékos.) Csikaja (borja) van az állatnak, csikója (borjúja) a gazdának.

A vagylagos formák nyelvhelyességi megítélésében nem érv, de támpont, hogy mindkét töftípusba tartozó szavaink a honfoglalás körüli időkben - szókinésünk többi tagjával egyetemben - még egyalakúak voltak, s a különféle hangváltozások eredményeképpen váltak változó tövűekké. - Gondolhatunk-e arra, hogy az összes ide tartozó szó átcsap a változatlan tövűek csoportjába, esetleg olyan kettőségeket alkotva, mint látuk? - Erre nyelvész nem tud, de nem is akar válaszolni, mert a nyelv mozgását magának a nyelvnek - sokágú - belső törvényei irányítják, s e mozgásban nemcsak egyenes vonalú változások figyelhetők meg, hanem kanyargások, sőt visszafordulások is tapasztalhatók. (Ez utóbbira még e cikkben látunk példát.)

Sokak nyelvhasználatában és nyelvi tudatosságában mélyen benne gyökerezik, hogy a magyarban a páros testrészeket, ruhadarabokat egyes számban használjuk, s ha csak az egyikről szólunk, a fél jelzőt tesszük eléje: fáj a lába, fél szemére rosszul lát; ez a magyar nyelvben ősi sajátság. Ez utóbbi tény; mégis el kell gondolkoznunk, miért találkozunk olyan gyakran ilyen többes számú formákkal: égnek a szemeim, fájnak a lábai. Azért a többes szám, mert éghet csak az egyik szemem, fájhat valakinek csak az egyik lába, a többes számú alakokkal pedig arra teszünk nyomatékot, hogy mindkettő. Mondhatnánk persze azt is: ég mindkét szemem, fáj mindkét lába, de a többes számú alak rövidebb. A szemeim, lábai, kezeim formát tehát két tényező is indokolja, védi: a nyomaték és a gazdaságosság elve; nincs rá okunk, hogy hibáztassuk. Egyébként a régi nyelvben, nagy költőink, íróink műveiben is gyakori a pá-

ros testrészek többes száma: „[Toldi] Térdre esett most a király lábainál” (XII. ének); „Minek nevezzelek, Ha a merengés alkotmányában Szép szemeidnek esti csillagát Bámulva nézik szemeim?” (Petőfi). A páros testrészek, ruhadarabok egyes száma, fél szóval jelölt egyike természetesen magyaros, s azt sem kívántam állítani, hogy ezek többes száma mindenkor védhető, mert a fájnak a fülei, nagy szemei vannak valóban szükségtelen pontoskodás, a fázik a füle, nagy szemé van - nagy a szemé ugyanazt jelenti. Elvesztette a kesztyűjét is elegendő, hacsak nem több párat is elhagyott valaki, mert akkor ennek a kesztyűt a pontos és rövid megfelelője.

Nem részletezném túságosan az ikes igék iktelen ragozásának ügyét sem, mert lerágott csontnak érzem. Mégis - röviden bár - valamit szükséges szólni róla, mert sokan macacsul hibáztatják az ikes igék iktelen ragozását. Nincs igazuk. Mivel az ikes igék elvesztették eredeti funkciójukat, a szenvedő, visszaható jelentés kifejezését, ezen igecsoport ragozásában is működésbe lépett az ökonómia: ha ez az igei csoport a többi igehez sorolódott, mi szükség lehet a külön ragozásra? Ez háttérbe is szorult, először a feltételes és a felszólító módban (ma már alig-alig él az enném, ennél, ennék, illetve az egyem, egyél, egyék sor); majd a változás kikezdte a kijelentő módot is, és megjelent az eszek, játszok, alszok forma. Ezt ma még sokan „műveletlen” ragozásnak tartják, s csak az m-es alakot fogadják el: eszem, játszom, alszom. Ez kétségtelenül választékos stílusú; de nem hibás a k ragos alak sem! - Vannak aztán ún. változó ikes igék is, és ezek tovább gyarapítják a vagylagos formákat: dohányoz - dohányzik, halász - halászik, s az illik ige, ugyanígy a hazudik az egyes szám első személyében csak k raggal él: nem illeked, nem hazudok többé.

Újabbán ritkábban halljuk, de él még az a nézet, hogy más szavaira hivatkozva ne használjunk feltételes módot. Eszerint hibás vagy kerülendő volna ez: Cáfolta, hogy illetéktelenül beavatkozott volna a konfliktusba; csak így volna elfogadható: Cáfolta, hogy illetéktelenül beavatkozott... - Ha meggondoljuk, a két forma mást és mást jelent: az utóbbi azt, hogy elutasítja a beavatkozás vádját; az előbbi pedig azt, hogy beavatkozott ugyan, de tagadja. - Ugyanígyen árnyalatnyi finomság: Az a hír járja, hogy X.Y. elesett volna. Arra utalunk, hogy más állítja, de mi fenntartással élünk.

Írásom távolról sem öleli fel a nyelvhasználatban ma tapasztalható elmozdulásokat, melyek mögött sokféle tényező, indíték állhat (analógia, funkcióváltás, a kifejezés árnyalásának igénye stb.), de ebben az írásban ennyiről lehetett szólnom.

Lapunk ára jövőre sem változik! A lapban található csekken az Anyanyelvpolók Szövetségének tagjai befizethetik az 1997. évi tagdíjukat. A tagdíj 500 Ft (tanulóknak, nyugdíjasoknak 300 Ft). Tagjaink az Edes Anyanyelvünket postán kapják meg.

Egyiptomi nyelvi utazás

Az utazás mindig nyelvi utazás is egyben. Külföldön az ember, ha figyeli környezetét, más és más nyelvi szokásokkal találkozhat. S ahogy megcsodáljuk a népviseletet, az ételeket, a történelmi emlékeket, úgy akaratlanul fölfedezzük a nyelvi szokásokat is. Most az egyiptomiakat.

Az Egyiptomi Arab Köztársaság államnyelve természetesen az arab. Am Egyiptomnak a történelem során sok államnyelve volt, Először is a múlt homályába vesző, hieroglifáival ma is lenyűgöző egyiptomi nyelv. Egyiptomot Kr. e. 1700 körül meghódítják és négyszáz évig uralják a pontosan meg nem határozható etnikumú ázsiai (indoeurópai, altájji?) hükszoszok (hikszoszok). A hükszosz hódítás idején ismerkednek meg az egyiptomiak a lóval, a szekérrel, a fonással, a szövessel. A Kr. e. 6–4. század között Egyiptomot a perzsa hódításkor indoeurópai nyelvi hatás éri. A perzsákat Nagy Sándor űzi el, az államnyelv a görög lesz. Augustus császár idejében, amikor Egyiptom római provincia, a latin lehetett a közvetítő nyelv. De ekkor még él az egyiptomi nyelv késői utóda, a kopt. 640-től, az arab hódítástól megjelenik az arab nyelv. 1517-ben a törökök foglalták el az országot, ekkor, az Oszmán Birodalom részeként, erős török nyelvi hatás is éri. Napóleon alatt rövid ideig francia fennhatóság alatt áll, majd angol protektorátus lesz, 1953-tól önálló köztársaság.

A történelmi soknyelvűség tehát hagyomány ezen a tájon. Az egyiptomi nyelv a legősibb hamita nyelv. Emlékei a turisták által csodált hieroglifák (gör. 'szent vésés'), a későbbi hieratikus, majd demotikus írások. Az egyiptomi nyelv a Kr. u. 3. században háttérbe szorult, utolsó változatának az egyiptomi keresztények által használt koptot tekintik. A 16. században jórészt ezt is kiszorította az arab nyelv. A kopt egyházban máig is használják az ősi kopt nyelvet, ám a hívők általában nem értik. Az egyiptomi írást a kopt szorította ki, az előbbi teljesen feledésbe ment. Több évszázados Csipkerózsika-álomból 1822-ben a francia Champollionnak sikerült felbresztenie, megfejtenie az ősi egyiptomi írásjeleket. Ma kb. másfél milliónyian vallják magukat koptnak.

A koptok feltűnően viselik jelképeiket. Az egyik kairói taxiban a kairói kopt pátriárka fényképét láttuk. Megkérdeztük a sofőrt, hogy kopt-e. Természetesen, mutatta a jobb kézfeje-re tetovált kopt keresztet.

Egyiptom államnyelve tehát az arab. Az arab világnyelv: legalább 150 milliónyian beszélik. A turista leginkább angolul értheti meg magát. Első pillanatban úgy tűnik, hogy mindegyik egyiptomi tud angolul. A négyéves gyermektől az aggastyánig. Hiszen az idegeneknek mosolyogva mondják: *Welcome to Egypt! Are you first time in Egypt? What's your name?* Ezek a szinte minden egyiptomi által ismert kötelező kapcsolatteremtési formulák. Ha ezek után beszédbe elegyedünk, elég sok idő kell, hogy rájövünk: *I don't speak English.* A megszólítás, a köszönés a nagyon tudatos országpropaganda része. Úgy képzelem, hogy már a legkisebb gyermekeknek az iskolában a fejébe verik: a turistát, az idegent üdvözölni kell, mert ő a legfontosabb gazdasági forrásunk! A szívéllyességet, barátságot, nyíltságot, segítőkészséget tanítani

sem kell. A turistának föl fog tűnni: ha segítséget kér, azonnal tizen teremnek körülötte, kézzel-lábbal magyaráznak. Hogy valójában tudnak-e segíteni, az más lapra tartozik. Föl fog tűnni a bámmészködés is. A külföldieket nyíltan megnézik, megszólítják. Alexandria központjában egy „népi” tengeri strandra keveredtünk. Egy perc alatt csődület támadt körülöttünk. Végül egy viszonylag üres részhez vezettek, nyugágyat, napernyőt hoztak, és folyamatosan hessegették a körénk telepedő arab fiatalokat. Akik viszont kitarotán néztek bennünket. Végül megkérdeztük tőlük, hogy miért néznek annyira. Az egyik, aki tudott angolul, udvariasan felelt: elnézést kérünk, de mi még csak tévében láttunk fehér embert.

Persze inkább a lányokat nézték. Az arab nők általában nem vetkőznek le a strandon. A nők különleges tiszteletnek örvendenek Egyiptomban. Egyes városokban a villamosok első kocsián csak nők utazhatnak; ha sorbanállás van, a nőket előreengedik. Nekem is így kellett tennem a kairói kilátótorny tövében. Pedig már nagyon felmentünk volna, amikor mosolygósan mellém állt egy arab nő, és vásárolt tíz jegyet – magának és a vele együtt lévő férfiaknak.

Egyiptomban az arab nyelv és az írás, valamint a számjegyek használata belső kommunikációként szolgál. A turista általában nem tud arabul. (S ugyebár: „aki nem tud arabul...”) És az arab számokat sem ismeri! Hogyhogy: nem arab számokat használnak? De, ők használják az arab számokat. A mi 1, 2, 3-unk is arab számjegy – tulajdonképpen a hindu alfabetikus számírás arabok közvetítette változata. De az arabok ma egy korábbi változatot, a keleti arab számírást használják. Kis ráérzéssel talán az 1-est és a 9-est ismerhetjük föl belőle. Ha a turista előre nem tanulja meg a 10 arab számjegyet, akkor egyszerűen nem tud vásárolni. Illetve tud, de nyugodtan számíthat rá, hogy angolul a felírt összegnek legalább a kétszeresét fogják mondani. Nyilvánvaló üzleti fogás, hogy az európai arab számokat tudatosan mellőzik a feliratokon. A bankjegyek ugyanis kétszámírásúak: egyik oldalon európai, a másik oldalon arab számokkal van az érték feltüntetve. A boltokban azonban kizárólag a keleti arab számjegyekkel fogunk találkozni.

Az egyiptomiaknak nem vagyunk teljesen idegenek. Tudjuk, van olyan elmélet is, amely szerint a magyarok Egyiptomból származnak.

Azután, ahol csak bemutakoztam, mindennél mosolyogva mondták: Géza, Giza, igen, ez

ősi név erefelé (Giza Kairó egyik városrésze; gízai piramisok). Asszuánban a város főpolgármestere fogadott bennünket. Rögtön megemlítette néhány falunak a török korban odakerült magyar származású lakóit, a magyarabokat. A magyarabok újabban a magyarok világgongresszusaira is meghívást kapnak. A sok turista miatt a bazároknak itt is beszélnek egy kicsit magyarul. Azonnal mondják: Puskás, Hidegkúti. Nagy tiszteletben állnak labdarúgók, akik edzőként dolgoztak Egyiptomban. Manszura, a Nilus-deltában lévő város egyetemét pedig „Kis-Magyarországnak” nevezik: állítólag 500 egyiptomi kandidátus végzett nálunk, s közülük sok dolgozik ott. Lám, a mi ország- és azon belül nyelvpropagandának milyen fontos része a sport és a tudomány!

Bájos felirat figyelmeztet: *Smile, you are in Luxor (Mosolyogj, Luxorban vagy!).* Persze miért is lenne kedvetlen a turista, ha már a Nilus mellett ilyen messze eljutott délre? A csodálatos királysirokhoz. Talán azért, mert a hőség itt már valóban nagy. A szállodai szobánkban, a légkeverő (ventilátor) alatt 7 fokot mértünk. Vagy azért lehet kicsit kedvetlen, mert vigyázni kell a vízre, jégkockára, salátára, egyszóval mindenre, ami a vízzel érintkezésbe kerül; s természetesen sehol sincs egy korty alkohol. Megtanultuk: *Cook it, peel it or forget it* (Főzd meg, hámozd meg vagy felejtset el!). A csoport egy része ennek ellenére már igen gyakran látogatja a mellékhelyiséget. De hát mégis az emberi kultúra egyik bölcsőjénél járunk.

A közlekedés az európai ember számára tökéletes káosz. A jelzőlámpák, a sávok jelzései érdektelenek. Minden utcasarkon több rendőr is áll, onnantól integetnek erre-arra; ha összefut néhány kocsi, csodálkoznak. A külföldiek egy kicsit kivételes helyzetben vannak: az ellenük bejelentett terrorámdások miatt rendőrségi kíséretet kapnak a csoportok. A rendőrök elterelik a busz elől a forgalmat. Ha sikerül. A szamaraskordék nem tudják mindig idejében elhagyni az országutat. Az európai szemmel károsnak tűnő közlekedésben van egy-két rendszabály. Ilyen pl. a szemkontaktus. Ekkor a vezető nem fékez, mert tudja, hogy a gyalogos látja, s át is ér előtte... Európai emberek nem ajánlják, hogy autót vezessen Kairóban. Vagy hogy buszra szálljon.

Tizenöt napig voltunk Egyiptomban: Kairóban, a Sínai-félszigeten, Luxorban, Asszuánban és Alexandriában. Az egyik arab napilap interjút is készített a magyar egyetemi csapattal. Másnap arab barátaink hozták a lapot (mi csak a fényképünket „értettük” belőle), de ők készségesen lefordították a címet: A magyar egyetemisták köszönik Mubarak elnöknek, hogy lehetővé tette az utazást. (Mondanom sem kell, az elnök nevét még csak ki sem ejtettük a szánkban.) Felejthetetlen élmény volt az egyiptomi múlttal és jellel való ismerkedés. A kis szkarabeusz, a szent macska és a nagy obeliszk most is figyelni a munkámat...

Balázs Géza

(Krúdy „nákolt”? – Hatvanéves a citrancs – Maradjon „péhóvard”! – Meglepő táblák)

Ha megkérdeznék tőlem, melyik az a nyelvi hiba, amelytől a leginkább óvakodnunk kell, ha nem akarjuk, hogy műveletlen alaknak (magyarán szólva: bunkónak) nézzenek, azt felelném: a „nákolás”, tehát az, ha valaki egy mély hangrendű ige tövéhez a feltételes mód jelen idejének egyes szám 1. személyű, alanyi ragozású alakjában mély hangú toldalékot illeszt: (én) *tud-nák*, (én) *vár-nák*, (én) *akar-nák* stb. Ezekben az ízelekakokban ugyanis a személyrag nem illeszkedik, a mély hangú ígető is magas toldalékot kap: (én) *tud-nék*, (én) *vár-nék*, (én) *akar-nék* stb.

Miért hozom szóba ezt a valóban *elemi* (tehát elemi iskolába, sőt óvodába való) tudnivalót, amellyel lapunknak mindegyik olvasója tisztában van? Mielőtt kikérem maguknak a dolgot, közölhetem: úgy látszik, kedvenc íróm, Krúdy Gyula is „nákolt”!

A nő, akiért szenvedünk című elbeszéléseinek végén Magános, a novella hőse ezt „rebegi” egy nőalak, pontosabban annak árnyképe, emlékképe után: „Ha meghalhatnák érte”. Ezt a szóformát találok a régebbi és az újabb életműsorozatban (A madárijesztő szeretője. Magvető, Bp. 1964. 72.; Telihold. Szépirodalmi, Bp. 1981. 180.) és a Szépirodalmi Könyvkiadó Kiskönyvtár sorozatának Krúdy-novelláskötetében (Az ördög alszik. Bp. 1972. 151.) is.

Valójában Krúdy és hőse természetesen nem „nákolt”. Ilyesmi nem is illene (sőt: illenék) egy úriemberhez! Elég megnézni az első megjelenést (Uj Idők, 1918. szeptember 8. 198.) és az első kötetkiadást (A betyár álma. Athenaeum, Bp. 1920. 87.), hogy megállapíthassuk, Krúdy ezt írta: „Ha meghalhatnék érte”. A hibát az 1964-es kötet nyomdai szedője, korrektora és felelős szerkesztője követte el. A sajtóhiba észrevétlenül maradt, sőt átkerült két további kiadásba is.

Legközelebb, ha ez a Krúdy-mű újból megjelenik, tessék kijavítani ezt a bántó hibát! Nehogy még azt higgye a nyájias olvasó, hogy Krúdyt követi az, aki így beszél: meg *tudnák* bolondulni az ilyen trehány-ságtól!

Előző számunkban Buvári Márta örömmel üdvözlö a *grepp* szó felbukkanását: „Talán lesz végre magyar neve ennek az üdítő gyümölcsnek”, mármint a grépfrútnak.

Hogy a *grepp* mennyire magyar szó (s különösen: jó magyar szó), azon persze lehetne vitatkozni. Most azonban nem erről akarok írni, hanem a szerzőnek egy másik

mondatához szeretnék némi kiegészítést fűzni. „A kimondhatatlan *grapefruit* helyett – írja Buvári Márta – ugyan már régen kitaláltak egy igazán szellemes magyartást: *citrancs*, de ki tudja, miért, ez nem terjedt el.” Hogy ez a „régén” mikor volt, s kit rejt a határozatlan alanyú „kitaláltak”, erről lesz szó a továbbiakban.

Ez év augusztusában Grétsy László és e sorok írója mint a Nyelvművelő kézisztár szerkesztői levelet kaptak Szondi Béla műfordítótól. A levélíró felhívja figyelmünket arra a tényre, hogy nemcsak a *mozi* szónak ismeretes az alkotója (Heltai Jenő), hanem a *citrancs*-nak is. Ez pedig nem más, mint a matuzsálemi kort megért, napjainkra szinte teljesen elfeledett, halk szavú költő: Falu Tamás (1881–1977).

Falu Tamás a 70-es évek elején hangszalagra mondta emlékezeit, s ezek bekerültek a költőnek Vidéki állomás című gyűjteményes kötetébe (Magvető, Bp. 1974.) is. Itt ez olvasható az 538. oldalon: „Én a citrom és a narancs összetételéből, egyiknek az első, másiknak az utolsó szótagját összeházasítva alkottam meg a *citrancs* szót.” A folytatásból az is kiderül, hogy ez 1936-ban, kereken hatvan éve történt. Az új szót Hegedűs Lóránt, a kor nagy befolyású alakja is népszerűsítette a Pesti Hírlapban. Falu Tamás ezt ezzel a kis verssel köszönte meg:

CITRANCS

*A citrancs szót én alkottam,
grape-fruit volt a neve,
mert a magyar szónak is van
vitaminos leve.*

*Költő vagyok, sok szót írtam,
nem vagyok névtelen,
de lehet, hogy majd csak egy szó
tartja fenn a nevem.*

Nos, mint Buvári Márta cikkéből is láthatjuk, úgy látszik, még ez sem. Ez azonban nem ok arra, hogy ne emlékezzünk meg az idén épp hatvanéves *citrancs*-ról, és alkotójáról, a szintén feledésbe merülő költőről, Falu Tamásról.

A rádió reggeli műsorában arról beszélnek, hogy Bujtor István filmet forgat Rejtő Jenő egyik regényéből. A műsorvezető így mondja ki az író angol álnevét: „pí haurard”. Ha pontosan le akarám írni, milyen angolosan mondta, egy pontot is kellene tennem az *a*-ra (a rövid „á” hangnak a jelzésére) és egy kis félkört az *u* alá (a kettőshangzó – idegen szóval: diftongus – jeleként). De nem akarom fölöslen dolgoztatni

a nyomdát. Nekünk itt annyi is elég, hogy terjed a sznob ejtés.

Ez különösen a betűszók kiejtésében tapasztalható (erről Tarnóczy Tamás is írt lapunk előző számában). A *HBO* mindinkább „écsbió” lesz; talán már csak én mondom „hábéó”-nak, még ha furcsán néznek is rám miatta. Az új tudományos fokozat, a *PhD* tudóskörökben gyakorlatilag csak így hallható: „piécsdi”, mintha a „péhádé” nem lenne elég tudományos (csak az a baja, hogy magyaros, nem pedig angolos).

Vannak egészen kirívó esetek is; ezek szerencsére inkább csak nyelvbotlások (bár az is jellemző, hogy merrefelé botlik a nyelvünk). Rádióink egyesült államokbeli tudósítója a *HIV*-vírust egyszer így említette: „éjcs-áj-ví vírus” (ez azonban bocsánatos bűn, mert ott, az ő nyelvi környezetében valóban így mondják).

Régi vesszőparipám, hogy az angoltudást nem magyar beszédben kell fitogtatni. Ez vonatkozik az idegen nevek és betűszók kiejtésére is. Maradjon tehát meg P. Howard „péhóvard”-nak, mert ez a név így vált részévé a magyar irodalom- és művelődéstörténetnek (egyébként nyilván ő maga is így mondta, ami a névejtésben perdöntő szempont).

Van Kaján Tibornak, a nagyszerű karikatúráművésznek egy kötete, még az 50-es évek végéről, annak a címe *Meglepő táblák*.

Nos, napjainkban sem hiányoznak környezetünkben a meglepő táblák. A budapesti metró Arany János utcai állomásán ez olvasható az egyik ajtóra írva:

INDÍTÓ FÜL

(közelebb lépve látom, hogy valaki kikaparta a *fülke* szónak az utolsó két betűjét; azt azért megjegyzem, hogy az *indítófülke* szót én inkább egybeírom).

Pestnek egy másik tájékán, ha kinézek az autóbusból, ez a felirat öltik szemembe (s megvallom, mindig jókedvre derít):

KIPUFOGÓ SZERVIZ

(persze a szerviz valójában a legkevésbé sem pufog ki, csupán kipufogók javításával foglalkozik, azaz *kipufogószerviz*).

Végül még egy adat a gyűjteményemből:

HÁZI FELNŐTTORVOSI RENDELŐ

Ez aztán csak a meglepő tábla! Ezt ugyanis valóban így kell írni.

Kemény Gábor

Levél egykori magyartanáromnak

Idestova negyven esztendeje nem találkoztam Önnel. Ezért is örültem, amikor nemrégiben – az Anyanyelvápolók Szövetségének egyik rendezvényén – véletlenül összefutottunk. Jöszörelvel még fel sem ocsúdtunk a találkozás örömeiből, máris megszólalt a rendezvény folytatását sürgető csengő.

Most – immár jócskán túl az ötödik X-en – afféle kisdíakos izgalommal rovom e sorokat. Őrzi-e még Tanár Úr kedves emlékei között azt a Tisza-parti városkát, ahol ifjabb éveit töltötte, s melynek jó nevű gimnáziumában tanított bennünket? Bizony-bizony hosszú évtizedek teltek el mostanáig, s ahogyan felénk mondják odahaza: sok víz lefolyott azóta a Tiszán... Mi voltunk ugyanis azok a megszeppent, ijedt tekintetű I/C-s kisdíakok, akik többnyire távoli falvakból és a városkörnyéki tanyavilágból kerültünk a gimnázium padjaiba.

Számomra egy életre emlékezetes maradt az a felmérő tollbamondás, melyet nem sokkal a tanévnyitó után írtunk 1954-ben.

Az Ön által összeállított história szerint bizonyos Kovács Pisti egy isten háta mögötti tanyai iskolából kerül a gimnáziumba. Kis hősünk igen felszegen jár-kele a tanintézet folyosóin, és minduntalan arra gondol: vajon megfelel-e a növekvő elvárásoknak? Nem kis izgalommal veszi kezébe a tollat, amikor magyartanára az első felmérő tollbamondást diktálni kezdi. Pisti – mi tagadás – hamar zavarba jön, kissé el is szégyenli magát. Gondjai vannak ugyanis Kossuth, Széchenyi, Batthyány, Thököly és más régies magyar családnevek írásával.

Ebben a felmérő dolgozatban sűrítetten találkozhattunk a magyar helyesírás leggyakoribb buktatóival. Mi igazán együtt éreztünk a derék Kovács Pistivel! Az Ön bátorító, biztató szava ellenére sem lett belőlem magyartanár. Hivatásos katona lettem, és csaknem harmincöt esztendőt mundért viselő emberek között töltöttem.

Különböző beosztásokban dolgoztam, és – végvári költönket idézve – igyekeztem „emberségről példát” adni. Katonáimmal megírtam a „hadak útját”. A Duna-Tisza közti homokbuckák, a zalai dombok szelíd lankái, Várpalota sziklás löterei – mind-mind jól ismert vidé-

kek. Pályasikerek? Úgy gondolom, mint legtöbb tisztársamnak: voltak eredmények és útvesztők, munkában lelt örömök és töprengések egyaránt.

Most a nyelvművelés néhány kérdését szeretném röviden érinteni! Az eltelt évtizedekben – amennyire szakmai feladataim megengedték – figyelemmel kísértem a sajtótermékekben megjelenő tanulmányokat. Egy-egy tudományos munka tanulmányozása közben azonban eszembe jutott: nekem a katonáim között egészen más természetű gondjaim voltak! Mint kiképzéssel foglalkozó tisztnek csaknem mindennapos küzdelmet kellett folytatnom a trágár beszéd, a burjánzó alpári hangnem, a „suk-sük”-özés ellen.

Fáradhatatlanul kutattam az eredőket, de őszintén megvallom: változó eredményességgel... Egyfelől a bevonuló embereket már eleve így kaptam. Vegyes összetétel, eltérő iskolai végzettség, általános műveltségbeli különbségek.

Am egyéb, aggodalomra okot szolgáltató jelenséggel is szemben találtam magam. Elszomorított az a tapasztalatom, hogy hovatovább „illő” volt elsajátítani a durva kifejezéseket. Ebben az esetben befogadták az újoncot a hangadó öregkatonák... Egyszóval, ragadt a rossz példa.

Aztán sok gondot okozott katonáimnál a nehézkes mondatfűzés, a körülményes és nyelvtani hibáktól hemzsegető beszéd. Mit tehettem? A szó szoros értelmében sokat beszélgettem őket! Megértő szándékkal, nagy-nagy türelemmel és tapintattal. Ma már jómagam is megmosolygom, de annak idején ez igen komoly kérdés volt: kutatták arcomat, lesték-várták bátorító bölintésomat egy-egy felmérő vizsgáztatáson. Vajon helyes volt-e a választuk – nyelvtanilag? Nos, mindez – én úgy gondolom – komoly nyelvművelő munka volt, igaz, „nem középis-kolás fokon”...

Volt példa környezetemben a közhelyes beszédre is! Sajnálatosan e tekintetben feletteseim egynemelyike sem mutatott jó példát. Lényegében igaz gondolatokat „vágta agyon” panelra épített szólamszerű kiszólásaikkal. Hát ki figyelt erre oda? Én már egyébként sem tudtam továbbadni ezeket a gondolatokat, hiszen a végrehajtó sorkatonával közvetlenül szembesültem. Aztán a katonának sem volt mindig jó hangulata; magában hordhatta otthoni gondjait, problémáit, melyeket – bi-

zonyos helyzetekben – meg kellett értenem. És őszinte szavakkal, kellő tapintattal segítséget kellett nyújtanom. Mindehhez megfelelő nyelvi és magatartás-kultúrára is szükség volt. Nos, talán nem véletlen, hogy ezeket a gondolatokat egész pályámon magamban hordtam – s végül kandidátusi disszertációvá érleltem.

Nem tanulhatunk meg mindent az iskola padjaiban. Jegyzetektől és tankönyvektől sem. Mert hol van az leírva például, hogy miként kell közelednünk a bekövetkezett emberi tragédiákhoz? Mit kell mondanunk a hozzátartozóknak? Katonaember voltam, sajnos ebben is volt részem, nem egyszer... Persze közöltem örömhíreket is: gyermekáldásról, súlyos betegségből történő felépülésről és sok-sok másról. Ez volt a hálásabb, nyilván. Én mindezt a nyelvművelés fogalomkörébe sorolom, jóllehet ilyenkor nemcsak nyelvi feladatok teljesítéséről van szó.

Gondolom, ebben a már leszerelt katonáim és volt munkatársaim is megerősítenének. Nem bántam meg, hogy a nyelvművelés „közkatona” voltam! Bárcsak többen lehettünk volna!...

Visszatérve a diákevekre: jó talajba hullott az Ön által elvetett mag! Habár magyartanárok nem lehettünk a valamikori I/C-ből... Örömmel hallom, hogy szülővárosom és hajdani középiskolám ma is hallat magáról az anyanyelvi versenyeken. És jó szívvel ad helyet minden rendezvénynek!

Jó lenne, ha ezt a leveletem felolvashatnám régi-régi osztálytársaimnak! Mint ahogyan valamikor felolvastuk házi feladatainkat Tanár Úr irányításával. Jó lenne, ha Buri Marika, Busa Géza, Csehó Tibor, Takács Bandi és a többiek hallanák Önhöz címzett levelem... Talán majd elolvassák...

Én ezúttal arra kérném őket: legyenek – legyünk – a nyelvművelés, az anyanyelvápolás szorgos művelői! Most már gyermekeink és unokáink körében.

Tanár Úrnak pedig ezúton is köszönöm, hogy valamikor az ötvenes évek végén elindított bennünket. Kiemelkedő nyelvművelő munkásságához őszinte szívvel gratulálok!

Öregdiákja és hű tisztelője:

Deák Mihály

Hogyan tanultam meg magyarul külföldön?

Mikor magyarul beszélek, olyanokkal, akik még nem ismernek, sokszor észreveszem rajtuk a fokozott érdeklődést. Mosolyogva rá is kérdeznék: Honnan jön ez az izes magyar beszéd? Talán Szegedről?

Igen. Az Alföldről, Amerikán keresztül. Édesanyám Kecskeméten, édesapám Makón született, és a szegedi egyetemen ismerkedtek meg. A második világháború vége felé menekülniük kellett; először Ausztriában találtak menedéket, majd 1949-ben kénytelenek voltak még meszebb menni a hazától – mindentől, amit szerettek, mindentől, amit értékelték.

Mind a hat gyerekük már külföldön született és Amerikában nőtt fel. Hogyan érték el szüleim, hogy mind a hat gyermek megtanult magyarul, annak ellenére, hogy magyar szót a lakáson kívül máshol nem hallott?

A kérdésre a válasz egyszerű. Otthon csak magyarul beszéltek. Ennek szükségességét és fontosságát még gyermekfejjel is megértették, de nem volt könnyű... Szüleim sok-sok kitartással, szeretettel és mégis következetesen, szigorú szabályokat követve foglalkoztak velünk.

Emlékeim közé tartozik a meghitt karácsonyesti ima, a várva várt húsvét ünnepe, a szeretetteljes születésnapok, névnapok. Minthogy mindez magyar nyelven történt, ez az őszinte kapcsolattartás a családon belül tiszta magyarsággal párosult.

Édesapám mint nyelvész nemcsak a magyar nyelvre tanított, hanem szigorú és következetes neveléssel megtanított magyarul gondolkodni. Ez azért volt fontos, mert olyan helyre kerültünk, ahol más magyar nem volt; a külső hatások érintése folytán kellett az a fajta tenniakarás, ami biztosította a tiszta és érthető magyar nyelv elsajátítását. Ezt igazolja az a hat fontos követelmény, amely a hétköznapiakban oly jól működött. Mint egy belépőkártya a tanuláshoz, így szólt az első:

1. Küszöbön át: magyarul!!!

Amikor iskolába kerültem, a külső világban szerzett élmény, tapasztalat és minden onnan jövő hatás megérintett. Magamban céltemeltem mindezt. Amikor elértem házuk küszöbét, és beléptem a mi szigetünkre, a szerzett élmény, a napi külső hatások kavargtak bennem, mert most jött a feladat, amit meg kellett oldanom: magyarul. Nem volt ez megoldhatatlan, hisz a második „szabály” ezt mondta:

A szerző a washingtoni Georgetown University tanára; 1996 februárja óta Fulbright-ösztöndíjasként a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen és a bajai Eötvös József Tanítóképző Főiskolán tanít.

2. Ha nem tudod magyarul, kérdezd meg!

Hatalmas türelemmel, odaadással voltak a szüleim, mert nehéz volt megtalálni a megfelelő kifejezést, hiszen minden élmény, ami nem a családon belül történt, az mind angol volt. Semmi nem szólt segítségemre: mindig fordulhattam a szüleimhez. Ha édesapám nem tudta, akkor az értelmező szótár állt rendelkezésére.

3. A két nyelvet nem szabad keverni!

Az idő múlásával ez mind nagyobb kísértést és veszélyt jelentett. Óhatatlanul olyan helyzetbe kerültem – ahogyan szó-kincsem gyarapodott és fejlődött mindkét oldalról –, hogy becsempésztem (inkább próbáltam volna) egy-egy angol szót, de jött a figyelmeztetés és a felszólítás... Ennek legfőbb oka az volt, hogy mindjobban inkább az angol nyelvet voltam kénytelen használni, hisz a körülöttem lévő világ egyre szélesedett. A szabadidőmből mind több és több jutott az angol nyelv használatára és gyakorlására. A kezdeti egyensúly felborult a két nyelv használata közt. Így küszködni kellett, hogy ne legyen oly nagy az eltérés.

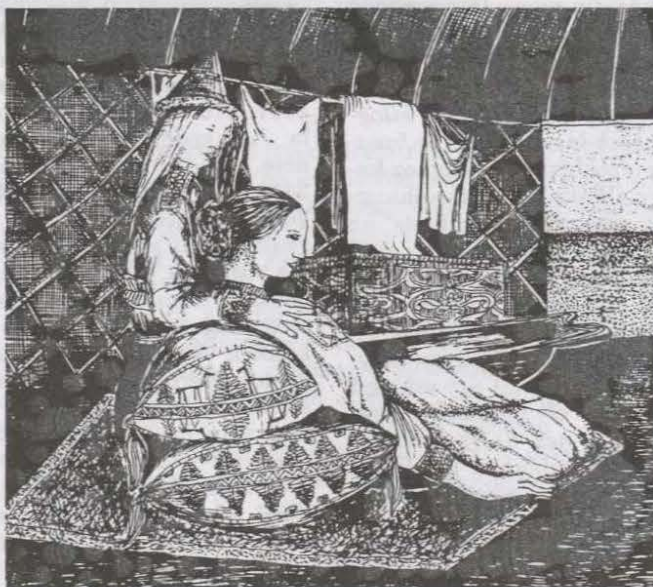
5. Ha kijavítanak, ismételd el!

Ez azért volt fontos, mert a javítandó szót, mondatrészt, mondatot nemcsak kijavítottuk, de kötelező volt ismételni is. Ez nagy türelmet igényelt mindkét oldalról. Hosszú távon a türelem néha kevésnek bizonyult, de úgy érzem, bíznom kell abban, hogy tényleg csak így tudjuk elérni a szinte lehetetlent.

6. Ha dolgozunk, népdalt tanulunk!

Ez egy kedves szabály volt. A népdal a magyar nép szomorúságát, életét, örömet, szerelmét, fájdalmát fejezi ki. Hangvétele elárulja, hogy miről van szó. Amikor megtanultunk egy új népdalt, életünk, hétköznapijaink részévé vált. Örömmel tanultuk és énekeltük, hiszen annyira sokat mondott nekünk. A dalok által megismertük a népi szokásokat, és összekötött bennünket a családban és a tőlünk oly messze lévő hazával is.

Nemcsak népdalokat ismertem meg szüleimtől, hanem sok-sok mesét, történetet is. Egy külön világba csöppentem, mi keveredett a valósággal. Az idő múlásával rájöttem, hogy a mesék, a népdalok, a versek, a történetek a magyar nyelv ta-

Márkus Regina (16 éves): Nők a jurtában

4. Minden hibát könyörtelenül kijavítunk!

Ez a kitétel szoros kapcsolatban áll a fenti szabállyal. Annál is inkább, hisz az angol szó megfelelőjét kellett mondani, ám helyesen. Akár hangsúly, szórend avagy a kifejezőbb szóhasználat is előfordulhatott javításkor. Mit jelent az, hogy „könyörtelenül”? A mondat szerkesztése nem válhatott mindig folyamatossá, mert a hibák javítása megszakította azt. Mivel nem volt elég példa gyakorlatban, csak szüleink, így ezt a feladatot töretlenül kellett elvégezni.

nulásakor ablakot nyitottak magyarságom igazára.

Megérte ez a sok küszködés? Amikor felnöttem, végre sikerült találkoznom Magyarországon a nagyszülőimmel Kecskeméten. Ez a találkozás azért volt könnyes és csodálatos, mert amikor egymást szólítottuk, én magyarul, alföldi tájszóval köszöntöttem nagyanyámat. Épp ezt a célt akarták szüleim elérni, mert hitték, hogy hallani fogom egyszer a kecskeméti Öregtemplom nagyharangját, és ajándékuul vihetem oly messziről az izes, szívet melengető magyar beszédet.

Nyikos Katalin

Fiat-alos, üzletass-zony és a többi

A nyomtatás korszerűsödésének, a számítógépes tördelés elterjedésének káros velejárójaként elszaporodtak az elválasztási hibák. Ezt lehet magyarázni, mentegetni, a tények azonban ettől még tények maradnak. A szóban forgó helyesírási vétség nagyon kirívó, ha például úgy mutatkozik, mint a Képes Európa című lap egy nem régi számának társkereső rovatoldalán: *kölc-sönös-ség, egyel-öre, gondo-lkodású, fiat-alos, üzletass-zony, karc-sú*.

Ez év elején a szavak elválasztását két újság több tucatnyi számában vettem szemügyre, és azt tapasztaltam, hogy a kolozsvári Szabadságban – amely most már nemcsak Kolozs, hanem a szomszédos Szilágy, Fehér és Beszterce-Naszód megye napilapja is – sajnos nem kevés hiba van, sőt némelyik számában feltűnően sok. Íme, milyen hibákat észleltem: a) Leggyakoribb az összetett szavaknak nem az alkotóelemek, hanem a szótagok határán való helytelen elválasztása: *Hí-radó, Tudomá-nyegyetem, elle-náll, legeszményibbek, békeme-gállapodás, Szen-tegyház, fin-nugor* (nyelvművelő cikkben!) és számos hasonló. Az összetételek elválasztásakor előfordul más vétség is. Pl.: *tán-cházba*; továbbá: *ácp-lajbásszal, kilogram, bokszk-lasszikusok; infrast-rukturális* (ezekhez az előtaghoz került át egy, illetve két mássalhangzó. b) Az egyszerű szavak és az összetett szavak tagjai is néha szabálytalanul, nem a szótagolásnak megfelelően vannak elválasztva: *el-ödökkel, kam-illateás, fel-ejtjük el, po-stafiókjában* stb. c) Nyilván helytelen a kiejtésük szerint egy szótagú idegen szavak elválasztása: *Dreams; Ja-mes, Jo-nes*. d) Az elválasztási vétség netovábbja a többjegyű betűk kettévágása: *ed-zéselsőségek* (így, a korábbi szabály szerint); a régi *cz-t* őrző *Apác-zai, Benc-zédi, Lo-sonc-zi* családnévben. Persze nem választható el a *bát-horysok* (értsd: a Báthory Líceum diákjai) *th-ja* sem. A következő példákban idegen tulajdonnevekben fordul elő az egy hangot jelölő többjegyű betű széttagolása: *Carto-on N.* (Network), *Christop-heréhez; Fri-edrich, Fischer; Couste-au*; helyesen: *Car-toon, Christo-pheréhez; Fried-rich, Fischer; Cous-teau*. e) Kettőzött kétjegyű betű ilyen elválasztásával is találkoztam: *din-nye, megan-nyi*. f) Arra is akad példa, hogy a sorvégi szó megszakítását nem jelzi kötőjel: *részvényeseink, hihe tem el*. g) Főleg egyes alkalmi, sajátos használatú stb. szavak helytelen elválasztása:

szere-páloom (szerepáloom), *Sztármagazin* (Sztármagazin), *Diá-kabrák* (Diákabrák, diáklap címe). Hasonló elválasztási hibákra a bukaresti Romániai Magyar Szó országos napilapban bukkantam: *ta-nügyi, infrast-ruktúrájának; olvashat-unk, éne-klik, Ausz-tráliában; mened-zeslésére* (így, a régi szabály szerint); *adóha tóságnál* (kötőjel nélkül) stb.

Helyesírási szabályzatunk a szavak elválasztásáról esztétikai szempontból ekként nyilatkozik: „Az egyetlen magánhangzóból álló szókezdő és szóvégi szótagot ... esztétikai okokból nem szabály egymagában a sor végén hagyni, illetőleg a következő sorba átvinni; tehát az *a-lap, ...*, ill. a *haza-i ...* a nyomtatásban nem ajánlott elválasztási formák”. Nem volna érdektelen tudni, hogy ezt a nyomtatásban mennyire veszik figyelembe, egyáltalán törődnek-e vele?

Ezek után vessünk egy pillantást a múltba! A nyelvünk fejlődését biztosító szabályozott és megszilárdult helyesírás kialakulásáig a szavak elválasztását kezdetben részint az ösztönösség, majd különböző törekvések, irányzatok jellemzik (erről I. Fábrián Pál: Az akadémiai helyesírás előzményei. Akadémiai K., Bp. 1967. 216–225. oldal; Szemere Gyula: Az akadémiai helyesírás története. Akadémiai K., Bp. 1974. 235–244. oldal). Eleinte (a kódexekben, korai nyomtatványokban) a szókat gyakorta ott szakították meg, ahol a sor véget ért, s így aztán ilyen elválasztott formák is keletkeztek: *ty-thon, vag-yon* (íge), *na-gy* stb. Egy későbbi felfogás például a közszo-kástól eltérően azt vallotta, hogy a toldalékos alakokat nem a szótagolás, hanem a szóelemek szerint (*nyomtat-ásban, ember-eket*) kell megszakítani. Úgy tudom, hogy a csak a sorvégtől függő, szabályok nélküli, gyakorlati hasznú szabad elválasztásnak sohasem volt tudatos kezdeményezője. Megjegyzendő az is, hogy sokáig többféle írásjelet is használtak az elválasztásra, vagy régebben gyakran semmilyen. Egyeséges helyesírásunk hosszú évszázadok során alakult ki; normarendszerében ma már az elválasztást is részletes, pontos szabályok rögzítik (I. A magyar helyesírás szabályai, 11. kiadás, 223–238. pont).

Nyelvünknek sem szóban, sem írásban, nyomtatásban nincsenek jelentéktelen, figyelmen kívül hagyható megnyilvánulásai. Tehát a szavak elválasztása sem tekinthető mellékes apróságoknak!

Kósa Ferenc

Szervusz, szia

nem magyar környezetben

Ez a cím így semleges. De a tény – amiről írni szeretnék – véleményem szerint nagyon is negatív. Már rég felfigyeltem arra, hogy a magyar nyelvre szinkronizált filmekben angolok, németek, olaszok (a sort nem folytatom) egymást magyarul köszöntik, egymástól magyarul búcsúznak: *szervusz, szia*. Miért lehet ezt hibáztatni? Hogy megértsük, röviden a környezethangulatról szólnék. Bizonyos szavak egy bizonyos környezet hangulatát keltik. Így például az *ö-zéssel* ejtett szavak (pl. *högyös, embör*) hallatára többeknek is Szeged és környéke jut eszébe. Babits jól ismert versének (Messze... Messze...) mindegyik szakasza különböző tájak, országok hangulatát hozza magával, például: *donna* (Spanyolország), *fjord* (Svédország). Egy másik versében (Páris) a szőke Szajna, a híres Eiffel-torony valóban Párizs hangulatát kelti.

Ilyen szerepe van a jellegzetes magyar köszönésnek is: *szervusz, szia* (talán csak még Ausztriában és Bajorországban hallható). Emiatt sehogy sem illik bele más nyelvűek beszédébe. Erre ellenpélda lehet az, hogy az évtizedekkel ezelőtt olvasott, magyarra fordított cowboy-regényekben (ponyvaüzetekben) a köszönés a jellegzetesen angol *hello* volt, és nem az ennek nagyjából megfelelő magyar *szervusz*. És figyelem a németre szinkronizált angol filmeket. Itt még nem hallottam azt, hogy *Tschüß*, de annál inkább az eredeti angol köszönést: *hello, hi*, sőt még ilyeneket is: *mister, yes sir, darling*. Vagy az olaszok a német nyelvű fordításokban is *ciao*-t mondanak. És így sikerül a megfelelő környezet hangulatát felkelteni.

Ezek után önként tevődik fel egy kérdés: valamilyen magyarítás akar-e lenni a nem magyar köszönések helyettesítése a *szervusz*-szal és a *szia*-val? Érdemes ezen a kérdésen elgondolkozni. Már csak azért is, mert a mindenképpen szükséges magyarításnak vannak határai. És inkább ott kellene sepergetni, ahol a számottevő hibák vannak, ahol tényleg nagy a veszély. Mindenekelőtt a cégtáblák szóhasználatán, a cégek elnevezéseinek kellene változtatni, mint amilyen például: *Number One, Rainbow, Drog Stop, Auto Focus, Silver Motor*. Talán erre is sor kerül majd. Úgy, mint ahogy a harmincas években történt a sportnyelvben (pl. *back = hávéd, centre = középcsatár*). De a *szervusz, szia* maradjon meg magyar környezetben, nincs miért kiszorítania az angol, a német vagy az olasz köszönéseket.

Szabó Zoltán

A bürokratanyelv

A mindenkori bürokraták mindig is sokat tettek anyanyelvünk megrontásáért, és mindig hűséges követőkre találtak a szavaikat idéző újságírók, valamint a példájukat önkéntelenül követő újság-olvasó, rádióhallgató „közemberek” soraiban.

Közhely az, hogy a megnyilatkozó bürokrata úgy fél a személyes felelősségtől, de még egy másik bürokrata felelősségének kimondásától is, mint ördög a tömjénfüsttől. Ezért mondataiban nem találhatunk sem egyes szám első, sem harmadik személyű cselekvő igealakot. Régen, a latin és német hatás idején, a szenvedő ragozáshoz folyamodott, Erre az akkori nyelvművelők lecsaptak, talán túlságosan is, mert a „tatik-tetik a magyarban nem használtatik” azóta dogmává lett. He-lyette *kitaláltatott* – bocsánat, *kitalálásra került* – az igető plusz *-ásra* v. *-ésre került*, illetve a mindezekre *sor került*. Mivel a világban minden pillanatban történik valami, és a bürokrata együttérző lélek, aki a manilai meteorológust is óvni akarja a felelősségtől, az újság, a rádió és a televízió minden híradásában *sor kerül* néhány eseményre, cselekedetre az új vámszabály kiadásától a Fülöp-szigeteki hurrikánig. Hogy azután *a tavalyi* vagy *az idei év során* (nem ám *tavaly* vagy *az idén!*) mi mindenre nem került sor, annak csak bürokratáink a megmondható.

A bürokrata fejében senkinek és semminek sincs semmije, és senki és semmi sem ilyen vagy olyan! (?) Nem, mert valaki vagy valami csak *rendelkezhet* valamilyen tulajdonnal vagy tulajdonsággal. Az emberek – öszerinte – nemcsak milliós vagyonnal vagy luxusautóval, netán szabad idejükkel *rendelkezhetnek*, hanem szív- vagy elmebajjal és a legsúlyosabb anyagi gondokkal, sőt munkanélküliséggel is. A tárgyak nem pirosak, illatosak vagy jóízűek, hanem piros színnel, illattal vagy jó ízzel *rendelkeznek*. De nem is fejeztem ki magam jól bürokratául, mert a rendelkezés tárgyai sem lehetnek egyszerű, konkrét főnevek, hanem az esetek 90%-ában *-ság*, *-ség* vagy *-ás*, *-és* végű elvont fogalmak. Még a gazdag ember sem milliós forintos vagyonnal rendelkezik, hanem milliós nagyságrendű anyagi eszközmennyiséggel.

A bürokratikus anyanyelvnek egy másik eszköze a *-ként* raggal ellátott határozók használata, illetve az ezekkel való visszaélés. Így sikerül a beszélőnek magát vagy másokat megfosztani foglalkozásától, hivatásától, sőt gyermek-, ifjú- és öregkorától is illetéknéppen: apám *útkarbantartóként* dolgozott, én *vasesztergályosként* tevékenykedtem, fiam *gyermekként* óvodába járt. Ha „Péter *apaként* szereti Pált *fiaként*”, akkor nem tudjuk, ki kicsoda, és a nyelvünk is beletörik. De a bürokratanyelvű ember inkább kitöri a nyelvét, semmint azt mondja: „Péter úgy szereti Pált, mint apa a fiát (vagy: mint fiú az apját)”, hiszen ez olyan közönséges, és még egyértelmű is. Különleges ínycsafalat a *mint osztályvezetőként* formula, amelyet egy akkori tudományok doktorától, ma akadémiakustól volt szerencsém hallani. A *-ként* mellett hatályukat veszítik az *-ul*, *-ül*, a *-vá*, *-vé* és a nem részeshatározói *-nak*, *-nek* ragok, pedig ezek, bár rokon, de nem teljesen azonos értelmű határozók ragjai. Az újság és – különösen – a „médiium” (azaz rádió, televízió) tudósítója sem *előzetesen* közli velünk röviden az esemény hírért, hanem *előzetesként*. Ti, az újságírói szaknyelvben (zsargonban) az *előzetes*, a *kis színes* és társaik melléknevekből műfajt jelölő főnevekké lettek, de ehhez az egyszerű olvasónak kevés köze van. Amilyen jót tett benzinkútjaink és útjaink levegőjének az üzemanyagok kéntelenítése a hetvenes években, olyan hasznos volna mai köznyelvünk „kéntelenítése” is.

Hajdú Ferenc

Újra kísért a fonál!

Három-négy évtizeddel ezelőtt a *vörös fonál* ellen harcoltunk, amely minden mondanivalón *végigvonult* a munkásmozgalmi zsargonban. A *vörös fonál* sokáig tartotta magát még a köznyelvben is: a gyűléseken, a politikai retorikában s még az újságírásban is, aztán – hiphopp – elillant jó két évtizednyi tündöklés után.

De csak rövid időre, mert a sportújságírásban *újászúletett*, csupán a színét veszítette el. És azelőtt *végigvonult*, *végighúzódtott* a szövegeken, most pedig az *elkap* igével társul a sportrovatokban. Az a gyanúm azonban, hogy maguk a sportvilág szereplői, s ugyanúgy a sportújságírók sem tudják egészen pontosan: mi is az a *fonál*, amit *el kell kapni*. Ezért többnyire ők maguk magyarázzák meg, ez derül ki az alábbi néhány példából. „Úgy tűnik, *elkaptam a fonalat*. Remekül megy most a *lövés*” – mondja neves cél-lövőbajnokunk. A Fradi jókezü kézilabdakapus-hölgye előre teszi a lényegét, s utána toldja hozzá a pleonazmusként szereplő klišét: „*Jól megy a védés* a Ferencvárosban. Szerencsére *elkaptam a fonalat*.” Hasonló ehhez

egy edzőről szóló bírálatrészletcske: „Valdanónak *gondjai vannak az összeállítással* is, *nem tudja elkapni a fonalat*.” Ez egy labdarúgó-mérkőzés bírálatában áll: „*Illés ... nem kapta el* igazán a *fonalat*», *alig vétette észre magát*.” Talán azért tette idézőjelek közé a tudósító a *fonalat* szót, hogy... hm! ugyan miért? Éppen a fonálra akarná fölhívni a figyelmünket? Hogy felfogjuk: nem akármilyen fonálról van szó, hanem egy bizonyosról, amely dicsőségre vezethet? Aminthogy ezt sejteti meg a következő idézet: „... *ha elkapjuk azt a bizonyos fonalat*, ott maradhatunk a dobogón”. – Ez a fránya fonál bizony bajokat is okoz, mert olykor elvész: „*támadásszövésben ... többször veszítettük el a fonalat* a kelle-ténél”. Ez nyilvánvalóan azt jelenti, hogy akadoztak a szóban forgó csapat támadásai. S a fonál ráadásul úgy el tud tűnni, hogy megtalálni is nehéz, ezt mondja el a következő példa. „*Bede játékvezető* a korábban *elvesztett fonalat* keresi.” Jobb lett volna, ha a mérkőzéssel törődött volna a fonál keresése helyett – tanácsolhatnánk néki némi maliciával.

A fonál, az a bizonyos már az ókorban is szerepelt. Ariadné királylány adta azt Thészeusz kezébe, hogy segítségével kikeveredhessen a labirintusból. Szoktuk ezt emlegetni, *Ariadné fonálá*-nak nevezzük azt a segítséget, amely nagy bajainkból kivezet, amely irányt adhat elképzeléseinknek. Nyilván ennek a fonálnak az utánérése az, amit a sportújságírásban és a sportvilágban rendre el kell kapni. S mint minden divatnak, ennek a – régebben hiteles és jó – képnek az értéke is megkopik: már nem többletet ad az írásoknak, közvetítéseknek, hanem közhelyszerűvé teszi a sportnyelvet.

F. Kovács Ferenc

Nincs szebb a szabatosságnál!

Talán megbocsátja nekem a legnyobbb mesemondó, Jókai Mór, hogy a címet tőle oroztam. Az 1858-ban megjelent – mindössze négy hónapot megélt – Üstökös című lapjában vitriolba mártott tollal írt egy szösszenetet. Jókaink felháborodása jogos volt, hiszen a magyar helységnevek egy részét németül írták ki az állomásokon. Utal is rá, hogy Érsekújvárból *Neuhäusel*, Esztergomból pedig *Gran* vált. Ezek után megenyhült az író, és újabb ajánlatokat tett: *Türkischer-Sankt-Nikolaus* (Törökszentmiklós), *Hajduken-Wütender-Armenier* (Hajdúböszörmény, igaz, az utótagot bösz örménynek értelmezte; ám ez nem lényeg, mivel a Bach-huszárt csak az érdekelte, hogy németül legyen), *Prügel C* (Verőce). Vannak cifrábbak is, mivel alkalmazkodni kellett az önkényuralom német nyelvéhez: *Schwert-Gestank-Neues-Quartier* (kard + szag + új + szállás, azaz Karcagújszállás), *Bezahl Kolonie* (fizess, gyarmat, azaz Füzesgyarmat).

Azóta eltelt csaknem másfél száz év, változtak az idők, s most nem németül,

hanem a vele rokon nyelvvel kapcsolatban akarunk mindent tudni. Mit csinálunk, ha pl. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyét meglátogatja egy ánglius vagy amerikai? Az igaz, hogy találni fog *pub*-ot vagy *shop*-ot, de ilyesmit előfordulnak mind az Egyesült Királyságban, mind az Egyesült Államokban. Számukra nyilván nem mondanak semmit helységneveink, sőt a kiejtésükkel is problémák adódhatnak. Célszerű volna lefordítani őket, főleg akkor, ha a falusi turizmus népszerűsítését is figyelembe vesszük. Nyíregyháza, azaz *Birchonehouse* városában tanácsot kaphatnak, hogy hol lehet kellemesen eltölteni az időt a megyében. Az egyszerűbbek: *Greatfisher* (Nagyhalás), *Guard* (Őr), *Hall* (Terem), *Letters* (Levelek), *Lip* (Ajak), *Tanner* (Tímár). Közepesen nehezek: *Beewinters* (Méh-telek), *Customsfather* (Vámosatyja), *Whitecolonie* (Fehérgyarmat), *Yourham* (Sonkád).

Persze, vannak nehezebb helységneveink is, de némi leleményességgel megoldható az érthetőségük egy angol

anyanyelvű számára is: *Birchyelp* (nyír + csaholj, azaz Nyírcsaholy), *Bluebohemian* (kék + cseh: Kékese), *Earimplyre* (fűl + esd: Füleld), *Greatboyscout* (nagy + cserkész, magyarul Nagycserkész – az ékezet ne zavarjon minket, mert az angolban nincs), *Matthewsplinter* (Máté + szálla – az ékezet itt sem okozhat problémát), *Putyonder* (rak + amaz, tehát Rakamaz).

Éppenséggel lehetne még folytatni, hiszen szép hazánk területén elegendő helységnevet van, amelyet még nem fordítottak le angolra. Ha így megy tovább, még megérhetjük, hogy Tiszadaból *Nurse on Tisza* lesz, Napkorból pedig *Sunage*. Én azonban inkább azt szeretném megérni, hogy eltűnnek a senkit sem érdeklő – ráadásul többnyire hibás szövegű – angol feliratok. Ezek amúgy is csak a reklámozást szolgálják, a nyelvtanulást (és -tudást) aligha. Akkor meg minek?

Mizser Lajos

Magyar gondolatok egy francia könyvről

Olvastam egy érdekes francia nyelvészeti könyvet. Szerzője Françoise Gadet, a címe: *Le français populaire*. Mi az a „populáris” nyelv? Az iskolázatlan anyanyelvi beszélők nyelvhasználatát. Nem tájnyelv, kizárólag szociokulturális alapon különül el az anyanyelvi nevelésben részesült rétegek nyelvhasználatától. A könyv szerzője főleg Párizs külső övezetét vette figyelembe, jóllehet tárgyát általánosságban nem lehet földrajzilag meghatározni. Némely nyelvészek szerint *vernakuláris nyelv* lenne a helyes elnevezés (az angol *vernacular* szóból). F. Gadet teljes rendszerként írja le; fejezetenként foglalja hangtanával, mondattanával, szemantikájával. (Presses Universitaires de France, Paris, 1992.)

Nyilvánvaló, hogy hasonló jellegű könyvet magyar szerző is írhatna; tudtommal ilyen kísérlet még nem történt, ennire átfogó leírás kísérlete semmiképpen. A nyelv művelést két szempontból érdekelhetné.

Az első: nyelvrontásnak tekinthetjük-e, zavarja-e a nemzet belüli kommunikációt? F. Gadet nyíltan nem értékeli. A „populáris” nyelv jelenségeit azonban rendre a művelt köznyelvvél veti egybe, azt tekintve normának, közvetve tehát jelez valamilyen értékkülönbséget. A fő kérdés ebben az összefüggésben, ha korszerű nyelvi gondolkodással ítélünk, a kommunikációs használhatóság. A könyvben számos szó, kifejezés mellett ott találjuk a köznyelvi „fordítást”, a szerző tehát feltételezi, hogy a köznyelvet beszélő franciák nem értik. Így kommunikációs zavaró tényezőnek tekinthetjük ezt a nyelvváltozatot (szociolektust?), bár saját szociális közegében bizonyára jól szolgálja az érintkezést. (Természetes, hogy a külföldi, aki idegen nyelvként tanulta a franciát, többnyire nem tud mit kezdeni vele.)

A második szempont: a pedagógiai vonatkozás. Milyen leckét ad az iskolának, az anyanyelvi nevelésnek? Erről a könyvben egyetlen szó sem esik. De tanulságokat levonhatunk a magyar iskola számára.

A nyelvészek egy része, hazánkban is, úgy véli, hogy a gyerekek az az anyanyelve, amit otthonról hoz; használja azt szabadon, mást ráerőltetni nem szabad, hanem bizo-

nyos idő és bizonyos ismeretek megtanulása után lehet mintegy föléje építeni a köznyelvet. Szégyenkezve megvallom, hogy nem értem ezt az egész elgondolást. Lehet számtant, környezetismeretet tanítani „populáris” nyelven? Az írásgyakorlatban nem szerepelhetnek olyan szavak, mint *bezsong*, a *tesóm*, és ilyen mondatok: *Pista lehet hogy nem jön el* („mondatátszövődés”). Az általam helyesnek tartott véleményt egy másik francia nyelvész, J.-C. Milne írta meg: a gyerek éppen eleget gyakorolhatja ezt a fajta nyelvet az utcán, s ha a családjá kevésbé iskolázott, akkor otthon is; fölösleges hát az iskolában helyet adni neki, „nincs szüksége az iskolára, és az iskolának sincs szüksége őrá”.

A kisiskolásnak olyasféleképpen kell megismerkednie a művelt köznyelvvél – ha az környezete számára ismeretlen –, mint az idegen nyelvvél; tehát nem a helyesség követelményével kezdve. Természetes, hogy a tanuló jó ideig hibásan használja az idegen nyelvet, de a mintának, amelyet a tanítás ad, hibátlanok kell lennie. Ez lehet az alapelv anyanyelvi vonatkozásban is. (Megvan-e minden tanítónak a hibátlan példaadáshoz szükséges anyanyelvi kultúrája? Beszédkultúrája is? Hibátlanok-e anyanyelvi szempontból a magyar kisiskolások tankönyvei?)

„Alsós” gimnazista koromban azt mondta magyartanárom: aki otthon a tájnyelvet tanulta, őrizze meg, mert érték, de tanulja hozzá a magyar köznyelvet és irodalmi nyelvet. Amit azonban a francia szerző „populaire”-nek nevez, más, mint a tájnyelv, tulajdonképpen a nyelvi nevelés hiányának köszönheti létét. Az elmondottakból bizonyára érthető, hogy én nyelvi kárnak tartom. Bizonyos türelmi idő, elegendő nevelői és tankönyvi példa után követelményként szabhatjuk meg az iskolában a művelt köznyelvet (nemcsak magyarórán), szaktárgyi órákon a szaknyelv szabatos használatát, főleg írásban. Ha az idegen nyelv helyes használatát fokozatosan szigorodva követeli a nyelvtanár, mi jogon lenne kisebb az anyanyelvi nevelés igénye?

Bán Ervin

Kölcsönvett nevek

A nyelvet a célszerűség teremtette. A használat során kialakultak azok a szavak, kifejezések, amelyekkel azonosíthatjuk a fogalmakat, és ezek megszokottá váltak. Ha valaki mégis fittyet hány a megrögzött szokásoknak, és elfogadott szerepüktől eltérően próbálja alkalmazni az egyes szavakat, akkor beszéde sajátos hat. A költők gyakran élnek ezzel a lehetőséggel.

A személyek elnevezésére különösen gazdag anyag formálódott ki nyelvünkben. A világszerte ismert személyneveken kívül kialakultak a sajátos magyar megjelölések. Az *Árpád*, a *Csaba*, az *Imola*, a *Réka* és számos más nevet le sem lehet fordítani más nyelvre.

Sok szülő még arra is ügyel gyermeke nevének megválasztásakor, hogy az illő legyen a családi névhez, tehát a kettő együtt szép hangzású legyen. Ennek a célnak az érdekében nemegyszer el is térnek a megszokott személynevek körétől. Így járt el az a gondos tanárnő, Erdei Józsefné, akinek leányai szebbnél szebb vadvirágneveket kaptak. Különösen a vezetéknevükkel együtt cseng igen hangulatosan *Erdei Boglárka* és *Erdei Gyopárka* neve. A harmadik leánya a költői *Tünde*, méghozzá *Erdei Tünde* névre hallgat, mintha egyenesen Vörösmarty Mihály színművéből lépett volna ki. A negyedik kislány nevét is közönséges főnévből képezték: *Erdei Sugárka* lett. Az egyik fiúgyerek édesapja nevét örökölte: Erdei József, a másik fiúcska az Erdei Szilárd nevet kapta, és elhatározták, hogy a következő fiú *Erdei Farkas* lesz, tehát állatnevet szántak neki.

Hogy a gyönyörű lányneveknek ilyen esetekben is lappangva megmarad az eredeti virágnévi értelmük, arra bizonyosság az az egykori gyermeki viselkedés, amikor az *Ibolya* nevű néni láttán a kisgyerek tréfásan megszaglásza a szép virágnak tekintett hölgyet, majd hangosan prüszszentett: „Hapci, milyen jó az illata!”

Egy baráti kirándulótársaság rendszeresen együttesen járta a természetet. Elhatározták, hogy mindegyikük kiválasztja legkedvesebb fe-

nyőfáját, és a társaságban – ünnepélyes avatás után – így nevezik majd őket. Lett közöttük ezüsthenyő, gyaloghenyő, borókahenyő, lucfenyő, még kínai selyemfenyő is akadt többek között. Társaságukat „Fenyőknek” nevezik ma is.

A minap a festői Zebegényben jártam. A gyönyörű község érdekes hagyományt őriz jótévőjéről, az egykori földbirtokosról, gróf Apponyi Albert unokahúgáról, gróf Károlyi Lászlónőről. Különösen a gyerekeket szerette. Számukra alakította meg a „Virág Egylet Zebegény” nevű egyesületet. Ma is sokat emlegetik rövidítve „VEZ”-ként. Jól emlékeznek rá, bár a betűszó jelentését már csak kevesen tudják megmagyarázni.

A gyerekek, vagyis a VEZ-tagok számára a grófné karácsonyi ünnepséget rendezett: névre szóló ajándékot kapott minden „egyleti tag”. Aki szegény volt, az ruhafélét, használati cikket, a jobbmódúak könyvet. A karácsonyfát kocsin vitette végig a községen a grófné. Maga a Mikulás osztotta szét a becses tárgyakat.

A grófnő egyleti neve *Napraforgó* volt. Napraforgó különféle versenyeket rendezett a gyermekek részére. Az úszóversenyhez még fűrdőruhát is vett nekik.

A VEZ minden tagja kapott egyleti nevet. A névadásban Napraforgó titkára, Bánkúti Károly segédkezett. A ma már nyolcvannégy éves, derűs Bánkúti Károly bácsi a grófnő gyors- és gépirójaként, barkácsolójaként működött hosszú éveken át. 1912. március 1-jén született Dunakeszin. Most is Zebegényben lakik, a grófnő egykori házában, a Duna partján, mesés szépségű környezetben. Amikor a grófnő 1930-ban Fótról Zebegénybe került, Bánkúti Károly még ifjú volt. Őt bizta meg Napraforgó azzal, hogy a gyerekeket szervezze meg a VEZ-be. Mindegyikkel megbeszélte, hogy milyen nevet szeretne választani magának, lehetőleg azokból a növényekből, amelyek vadon teremnek, és a gyerek szerette.

A háromtól tizenhat éves korú gyerekekre kialakítottak egy névadási rendszert. A fiúk éne-

kesmadár- vagy fanevet, a nagyobbak inkább fanevet választhattak. Az elnevezéseket tudós módszerrel, lexikonból keresték ki, még a latin változatot is meg kellett tanulnia a név viselőjének. Feladatuk az volt, hogy évente legalább egyszer a nevüknek megfelelő növényt hozzanak a VEZ-tagok a grófnőnek, vagyis Napraforgónak ajándékba, illően köszöntve őt. A mintegy 350–380 egyleti tag boldogan vitte a virágot Napraforgónak, mert minden köszöntés alkalmából „fizetésképpen” kijárt a finom csokoládé.

A lányok virágnevei az életkorra utaltak. Az első osztályosok fehér, a másodikosok világoskék, a harmadikosok sötétkék, a negyedikesek sárga, az ötödikesek rózsaszín, a hatodikosok pedig piros virágot választhattak.

A tizenhét-tizenkilenc éves nagyobb gyerekek felügyeltek a kisebbekre. Ők voltak a „rózsák”, mindenféle változatban.

1934-ben egy tucatnyi kilenc-tizenkét éves fiúcskából „farkasfalkát” szerveztek. Ez lett később az „Apponyi Albert” cserkészcsapat. Valamennyien egyenruhát is kaptak Napraforgótól. Bánkúti Károly vezette őket. Letenyére vitte a cserkészcsapatot üdülni nyaranta, az Andrassy grófokhoz.

Itt töltötte gyermekéveit Napraforgó rokona, Apponyi Géraldine is, a későbbi albán királyné.

Az egykori elnevezések túléltek viselőiket. Máiig is fennmaradt a néhai Gregor Ferenc neve: *Diófa*; Wehl Ferenc volt az *Akácfa*. Wetzi Rózi ma is büszke a *Ligetszépe* nevére. Sokan meghaltak már, de például *Sakakifa* dédunokáját ma is a *Kís Saki*-nak becézik a helybeliek. A néhai Himmer Ferencet *Gumifa*-ként emlegetik. Volt még *Banánfa*, *Akácfa*, *Királyka*, *Bazsarózsa* és sok más kedves elnevezés, amely bearanyozta a gyermekkorukat. Máiig is nagy-nagy szeretettel emlékeznek Napraforgóra az egykori zebegényi gyerekek, akiknek már a gyerekeik is felnőttek.

Berényi Zsuzsanna Ágnes

Tudja meg az egész világ!

Saját véleményemet, gondolataimat hallottam viszaköszönni Nemesi Attila László „Ne tudd meg!” című írásából az Édes Anyanyelvünk áprilisi számában. Ezért is tartom fontosnak felhívni a szerző figyelmét arra, *jobb, ha tölem tudja*: az általa helytelenített tárgyalási fordulatra van egy édestestvére.

Igen: a *jobb, ha tölem tudod*. Szinte szóról szóra elmondható róla minden, ami az előző beszédpanelről elmondható. Ugyanaz a réteg használja, ugyanabban a beszédhelyzetben. Van benne egy jó adag fontoskodás, legalább annyi bizalmaskodás, továbbá jópofaság, hatáskeltés meg más egyéb, ami a mai „menő” viselkedés és beszédmodor jellemzője.

Aki ezzel vezet be mondanivalóját, már a lényegre térés előtt sok mindent elárul(hat) önmagáról és közönlivalójáról.

Jobb, ha tölem tudod, mert én ugyebár neked barátod (haverod, jóakaród stb.) vagyok...

Jobb, ha tölem tudod, ha más mondaná meg, esetleg elferdítené a dolgot, rosszul esne, megsértődne, kétségbe esne...

Jobb, ha tölem tudod, mert amit mondani akarok, az nem akármilyen, az olyan hír, melyet ritkán hall az ember, amely sorsokat dönthet el...

Jobb, ha tölem tudod, mert én nem mondom el senki másnak, nem kürtölöm világgá, sőt rád való tekintettel bizalmasan kezelem a kérdést...

Mindez és még sok egyéb benne lehet a bevezetőben, de legtöbbször nincs benne, mert öncélúan, csak a hatás kedvéért használják. Olyan, mint a divat, amely életre hívta és életben tartja: változó, felszínes, kiszámíthatatlan és rövid életű.

Ez utóbbi lehet a mi vigaszunk.

Móricz Kálmán

VISSZHANG

Mire utalnak újabb szólásaink?

Újabb szólásaink – elsősorban az ifjúsági nyelvet és a katonai szlenget vizsgáltam – meglehetősen különböznek a korábbiaktól. Az ötletesség, szellemesség és a humor mellett ugyanis a groteszk, azaz a nevetségesnek, valamint a meglepőnek, sőt az ijesztőnek a furcsa keveredése, továbbá a gúnyos, durva, sőt trágár kifejezés mód is jellemző rájuk, mintegy zaklatott, sok bizonytalansági tényezőt tartalmazó életünkre, valamint az erkölcsi és más értékek elsorvadására is utalva.

Több ún. szóláshasonlatban a hasonlat képe szinte egyáltalán nem függ össze a főmondati megállapítással, hanem inkább furcsaságával, groteskságával hat. Példák: *fázik, mint a fagyaltos kutyája; ronda, mint a tehervonat; búsul, mint télen a szalmakalap. És úgy rámutatószóval: úgy vigyorog, mint ajándék zokni a selyempapírban / mint egy jóllakott napközis.*

A fantázia működésére bőséges alkalmat ad aztán az *annyi, akkora, úgy, olyan* stb. rámutatószóval kezdődő hasonlító, illetve következményes formájú hasonlattípus. Példák: *annyi az esze, mint macskósajtban a brummogás / mint dobostortában a ritmusérezék; olyan vagy, mint egy koraszülött záptojás; akkora, mint egy kutya ülve.*

Illetve a másik típusból: *olyan sötét, hogy világít a szájában a negró; olyan ronda, hogy ha lemegy a bányába, fejjön a bányarém, mert azt hiszi, itt a váltás; olyan hülye vagy, mint egy doktoráló.*

A legjobban talán mégis az elferdített közmondások és szállóigék utalnak a mára. A mai – szociológiai műszóval – anómia, azaz értékrend-hiány, a társadalmi stb. normáktól való eltávolodás nem kedvez új közmondások létrejöttének, annál inkább a régiek tréfás-humoros, groteszk, trágár, de mindenképpen meghökentető elferdítésének. Ez utóbbiak persze valójában torz szülemények, visszautalnak – mondhatnám, nagyon hitelesen – társadalmi és egyéb bajainkra. Néhány példa: *addig nyújtózkodj, amíg kinyúlsz; ki korán kel, melós (álmos); munka helyett édes a pihenés; aki árt mond, mondjon bért is; amit ma megtehetsz, megteheted holnap is; vak tyúk is talál férjet; jobb ma egy veréb, mint holnap egy se; ép testben épp hogy élek; kicsi a bors, de drága; enni vagy nem enni, ez itt a kérdés; addig jár a korsó a kútra, míg be nem vezetik a vizet; tanulj tinó, úgysem lesz belőled semmi.*

Szathmári István

Szerda vagy szerdán viszik el a leveleket?

Egerben megálltam egy utcai piros postaszekrényénél, és rajta a következőt olvastam: *A leveleket elviszik szerda 14–16 között.* A mondat első fele (*A leveleket elviszik*) állandó jelleggel van a postaszekrény előrésszére írva, folytatása, vagyis második fele pedig alatta, a szekrény ürtétekor naponta megcserélt lemezen olvasható: *szerda 14–16 között.*

Ebben a folytatásban egyrészt hiányolom az *óra* szót (pontosabb volna a tájékoztatás így: *14–16 óra között*), másrészt és főképpen a határozórag (az *-n*) elhagyását érzem hibásnak. Az ép nyelvérzékű emberek szerint nem *szerda* viszik el a leveleket, hanem *szerdán*.

Az ilyen hétköznapi időjelöléskor igenis szükséges a határozórag: *hétfőn történt, kedden indulunk, és így tovább: szerdán, csütörtökön, pénteken, szombaton.* Egyedül a *vasárnap* nem kíván határozóragot: *vasárnap kirándulunk.* Itt ugyanis a *vasárnap* nem főnév, mint a hétköznapiak mindegyike, hanem határozószó.

Helyesen tehát ezt kellett volna írni a postai levélszekrény lemezére: *szerdán 14–16 óra között.* Az ilyen nyelvi szerkezetekben helyre vonatkozólag is szükséges a határozórag: *A Kisalföldön Győr és Kapuvár között van Csorna.*

Időjelöléskor más a helyzet, amikor nem határozóval, hanem jelzővel kezdődik a nyelvi szerkezet: *szerda délig, csütörtök estére; október 14. és 18. között* vagy *október 14-e és 18-a között.* Ilyenkor a nap neve (*szerda, csütörtök*), illetőleg a hónapnév (*október*) – mint jelző – nem kíván határozóragot. Ha azonban időhatározóként használjuk a hónap nevét, akkor a határozóragos megoldás a jó: *Októberben 14-e és 18-a között rendezik a tanfolyamot.*

Eger után Budapesten járva, ott is kíváncsi voltam a postaszekrények tájékoztató felirataira. A Deák Ferenc téren azt tapasztaltam, hogy a postaszekrényen olvasható *A leveleket elviszik* felirat az alatta levő betétben így folytatódik: *Csütörtök 18–20.* Itt súlyos helyesírási hiba a *csütörtök* szó nagybetűs kezdése. S itt nem csupán az *-ön* határozórag hiányzik, hanem az *óra* főnév és a *közt* névutó is. A mondatot a betétlapon így kellett volna folytatni: *... csütörtökön 18–20 óra között.*

Reméljük, hogy a Magyar Posta is észreveszi a postaszekrények betétlapjainak nyelvi hibáit, sőt ezeket ki is javítja, s akkor majd nem *szerda* és *csütörtök* viszik el a leveleket, hanem *szerdán* és *csütörtökön*.

Pásztor Emil

(folyt. az 1. oldalról)

Nyelvünk életereje

És több ilyen talán nincs? – kérdezhetik olvasóim. Ugyan, kérem! Ahogy a nóta mondja, „száz is akad”! *Anya* – mármint *anya* szó – csak egy van. Ám a gyermeknek *anyja* van, a csavarnak viszont *anyája*. Hasonló a *borjú* esete is. A tehénnek *borja* van, a gazdának ellenben *borjúja*. Közismert példa az *éber* melléknév. Ez csak egy szó, de határozóragos alakjában kettéhasad, mert nem mindegy, hogy egyszerűen *éber* vagyunk, vagy *éberen* figyelünk. Másképp hangzik az *elmarad* ige befejezett melléknévi igeneve az *elmaradt* bér és az *elmaradott* ország szókapcsolatban. *Első* – ez egy szó. De megkettőződik, ha azt mondom: „ma december *elseje* van”, illetve „Zsolt az osztály *elsője*”. A *felelős* szó többes száma, ha főnév, *felelősök*, ha melléknév, *felelősek*. Az anyának *fia* van, a kislánynak *fiúja*. *Gyors* – ez egy szó. De nem mindegy, hogy *gyorson* – azaz gyorsvonaton – vagy *gyorsan* kell valahova eljutnom. *Jel* – ez is csak egy szó. De itt sem mindegy, hogy valaki *jelet* r a j z o l valahová, vagy *jelt* a d valakinek. *Kalaposok* – *kalaposak*. Hajlamosak vagyunk azt gondolni, nincs köztük jelentésbeli különbség, pedig van. A *kalaposok* a kalapkészítők, illetőleg a kalapot árusító kereskedők, *kalaposak* viszont azok a személyek, akiknek éppen kalap van a fejü-

kön. *Megszáll* – ez egy szó. De igenévként más a *megszállt* (pl. terület), és más a *megszállott* (ember). Vagy itt van a *nő* főnév. Ebből az alapalakból még nem derül ki, hogy a hölgy, akiről szó van, valakinek a *neje* vagy a *nője*. *Odú* – ez egy szó. De valamely állatnak mégis inkább *odúja* van, ahová behúzódik, a fának ellenben *odva*. *Ró* igénk befejezett melléknévi igeneve is kettéválik: egyrészt ránk *rótt* feladatról, másrészt *rovott* múltú bűnözőkről beszélünk. *Támad* – ennek sincs több változata. És mégis csak így mondjuk: szél *támadt*, ugyanakkor pedig csak így: a sereg balról *támadott*. Hát a *teher* szó? Egyrészt így szokásos: *terhet* (cipel a hátán), másrészt így: az állomásfőnök útjára engedte a *teher*t (vagyis a tehervonatot).

Végezetül még a *velő* szóval hadd példálóddzam! A háziasszony, ha van elég pénze, azt kérdezi a hentesztől: „Van-e *velője*?”

Én viszont abban bízom, hogy olvasóim megértették, mi is a szóalakhasadásról, erről a nyelvünk erejét, életrevalóságát bizonyító energiaforrásról szóló kis eszmefuttatásom lényege, azaz *veleje*.

Grétsy László

Celsius vagy celsius?

A címbeli kérdést joggal veteti föl velünk az frott sajtóban egyre gyakrabban fel-feltűnedező „celsius”-ozás. Hogy csak két viszonylag friss példát hozzak: „Algériában kezdődött a neheze: hatvan *celsius* fok a kocsiban, párologó benzin, homok, rossz utak” (Jörg Müller-Penyigey Lászlóné ford.: Én hívtalak téged, 24. o.) és: „Pedig mennyire jó volna mindezen hátulütők nélkül, egyszerűen csak élvezni a meleg minden egyes *celsius* fokát...” (reklámszöveg egy RTV-újságban).

Szinte máris hallani a meghonosítók érvelését: már az SI bevezetése előtt is számos köznevesült mértékegységgel találkozhatunk, és ma is ugyanez (kell hogy legyen) a gyakorlat. Pl.: amper, coulomb, hertz, newton, pascal, tesla, volt, watt... Márpedig ezekben, láthatjuk, kis kezdőbetű van. Perdöntőnek tartják, hogy az abszolút hőmérséklet mértékegysége az SI-ben kelvin (nem pedig Kelvin).

Vigyázat! Majdnem kelepcebe kerültünk!

Az idézett köznevesült tudósnevek – beleértve a kelvint-t is – önmagukban szerepelnek mértékegységként. Nem így a Celsius, Réaumur, Fahrenheit nevével (fém)jelzett *fokok!* Igen, és épp ebben áll a helyesírási megkülönböztetés kulcsa! Itt ui. a mértékegység nem háromjuk (névének) valamelyike, hanem – a *fok* köznévi! Mindhárom fizikus neve elszakíthatatlanul összefonódott a *fok* szakszóval, ezért vélhetően századok múlva sem fognak önállósodva mértékegységet jelenteni. (Tehát föltehetően sosem vonul be az SI-be vagy a netán azt föl váltó rendszer terminológiájába a *celsius*, *réaumur*, *fahrenheit*; elég gond lesz később is ezek *fokait* egymásba átszámítani...) Mindenképp az AkH. 168. pontja az irányadó – a Kossuth-szoborról és egyéb hasonló „jelöletlen összetételnek tekinthető kapcsolatok”-ról szólva; tehát csakis Celsius-fok (a bevezető példákban így még kötőjel dolgá-

ban is pontosítani kell!), Réaumur-fok, Fahrenheit-fok. Diákkoromban még ki-kimondtuk, sőt leírtuk a kelvin „atyjának” nevét a „fok”-kal együtt. Ez is az említettekhez sorolhatóan: Kelvin-fok. Ma már csakis Kelvin-skáláról beszélünk, ugyancsak követve a fönt nevezett szabálypontot.

Most pedig hadd idézzek egy rövid szócikket a nemrég megjelent Nyelvművelő kéziszótárból, mielőtt bárki a fejemre olvasná, hogy tévedek: „**Celsius-fok.** A nemzetközi szabvány szerint így kell rövidíteni: °C, ezt azonban magyar szövegben nem [fok celziusz], hanem [celziusz fok] alakban olvassuk, ill. ejtjük ki. Ennek megfelelően kapcsoljuk hozzá a toldalékokat is, pl. 5 °C-kal [öt celziusz fokkal], nem pedig 5 °C-szal [öt fok celziusszal] emelkedett a hőmérséklet.”

Mellesleg ez a szócikk arra is alkalmas, hogy ráébressze a country-rajongókat: milyen stiláris lelemény volt a rendellenes névadás a 100 Folk Celsius együttes esetében! Itt azonban más miatt idéztem. Kérem az olvasót, ne ijedjen meg a kis kezdőbetűvel frott celziusz/celziusszal alakoktól! A kétszer is szereplő *s* helyett „z”-t, illetve „sz”-et láthat. Joggal: itt ui., mint a szócikk is utalt rá, fonetikai megfontolásról van szó. Ez esetben a gyakorlat a kisbetűvel kezdett átírást szentesítette; ugyanígy nem kell tehát meglepődnünk, ha – szakszövegekben illusztrációként – *séksz-pír*, *molier*, *ibzen* stb. alakok bukkannak elénk. De csakis az olvasott/kiejtett forma jelöléseképp!

Összefoglalva: mivel a mértékegység a *fok*, nem pedig a fizikus neve, csakis a nagybetűs Celsius név fogadható el az (utána f + o + k betűpontossággal leírt) mértékszóval együtt. Ilyenkor kötőjel is kerül közéjük.

Holczer József

Ismét felbukkant a *mindösszesen*

Azért írjuk a címben, hogy *ismét*, mert már két évtizeddel ezelőtt is felfigyelt a szó használatára a nyelvművelő szakirodalom. A Hivatalos nyelvünk kézikönyvében a *mindösszesen* címszó végén a következő megjegyzést olvashatjuk: „A pénzügyi nyelvben él a *mindösszesen* forma is. Használata nem ajánlatos. Az *összesen* általában jól helyettesíti.” (238.)

Am napjainkban újjáéled és terjed nemcsak a pénzügyi nyelvben, hanem az újságnyelvben, sőt a parlamenti felszólalásokban is. Íme néhány példa:

„... *mindösszesen* negyvennyolc millió forint készpénzt lehet nyerni.”

„...nem tudhatták, hogy *mindösszesen* negyvenezer forinttal kívántak távozni...”

„Ily módon tehát a történelemben, vallástörténetben, oktatástörténetben, *mindösszesen*: a kultúrhistóriában járhatlan ember is könnyen eligazodik a magyar iskola ezer esztendejében.”

Két parlamenti képviselő felszólalásában is elhangzott a *mindösszesen* szó a tavasz folyamán.

További okulásul idézzük a Nyelvművelő kézikönyv vonatkozó tanácsait: „A számnevek előtt használatos *mindössze* (régies változatai: *mindösszesen*, *mindösszességel*) régebben minden mellékértelem nélkül ezt jelentette: mindent, valamennyit összeszámolva, összeadva, összeítve; együttvéve, összesen. Pl. családja *mindössze* (= összesen) nyolc tagból áll. Viszonyításban ez a kifejezés idővel keveslő, kicsinylő értelemármalyatot vett föl, azt fejezve ki, hogy a mennyiséget keveselljük, illetőleg nem

sokalljuk: (valamennyit összeszámolva is) csak, csupán, nem több mint... Pl. a vonatösszeütközésnek szerencsére *mindössze* öt sebesültje van; az előadás *mindössze* tízen voltak; *mindössze* az történt, hogy... Az első, semleges tárgyilagos, ténymegállapító jelentéshasználatnak ma helyesen az *összesen* felel meg. Pl. családja *összesen* nyolc tagból áll. Tehát a *mindössze* szónak ebben az értelemben való régies használata, amikor nincs szó keveslésről, helytelen. Számításokban, statisztikák összegezésében azonban előfordul még néha az ilyen használatban régies *mindössze*, sőt felbukkan a *mindösszesen* is. Helyesen: (az egész) *összesen* ...; *végösszeg*: ...; *összegezve*: ... (II, 170.)

Érdemes még emlékezetünkbe idézni a *mind* és az *összesen* szavak jelentését is: *mind* (általános névmás) – jelentése 'valamennyi élőlény, dolog': *mind* jól vagyunk; ezt *mind* neked adom (ÉrtSz. 958.); *összesen* (határozó) – jelentése 'minden egyedet összevéve, összegezve': *összesen* tíz napot hiányzott (ÉrtSz. 1068.).

Napjainkban pedig így értékeli a nemrég megjelent Nyelvművelő kéziszótár: „*mindössze* – Eredeti 'összesen' jelentése elavult, ma 'összesen' csak; nem több, mint ...' értelemben használjuk: *mindössze* három érdeklődő jelent meg az előadásán.” (384.)

Így hát húsz év múltán is csak ezt javasolhatjuk címbeli szavunk használatával kapcsolatban: „használat nem ajánlatos!”

Graf Rezső

Diákszaj

Az egészségügyi szakma is gyakran rányomja bélyegét az irodalmi feleletekre, dolgozatokra. Mai diákszaj-gyűjteményünkben az ezt igazoló példákból mutatunk be egy csokorra valót.

Odüsszeusz kap egy zsákot, melyben az ellenistenek *szelei* voltak.

Petrarca szerelmes lett Laurába, ekkor *kezdődtek nála a szóisméltések*.

Az erdőben sétálva az egyik fán *fennakadt a költő szeme*.

Balassi feleségül vette unokahúgát, de ebből sok baja származott a *vérmergezés* miatt.

Júlia érzékeny, könnyen *felsért*hető egyéniség.

Zrínyi nagy *szorultságban* volt, és *ki kellett rohannia*.

A Csongor és Tünde szembeállítja a tündérvilágot és a földi *halandóságot*.

A műben természetfölötti lények is szerepelnek: ördögfiak, tündérek, *mentők*.

Petőfi az István öcsémhez című verset a *szülőöthonról* írta.

Emésszen az egyén, ha él a köz – írja Madách.

Kacsuka kapitány csak a pénzért venné el Brazovics *Eutanáziát*.

A panzióban, ahol Goriót apó *lebetegedett*, egy *vénylány* is lakott.

Baudelaire lelkét egy *toronyházhoz* hasonlítja, amely *mindjárt összeesik*.

Ady és Léda szerelme *eltér a normálistól*.

A szürrealista versekben váratlan *áttételek* vannak.

Apollinaire bevallja: „Letéptem ezt a *hangszálat*.”

A munkások *gyulladt* forradalmi dalokat énekelnek.

A költő úgy érzi, *emlékezetkiesésben* szenved: „Milyen volt szőkesége, nem tudom már.”

A szerelmes szavak a költő szívéből *fakadnak ki*.

Az Ódában női *testrészek* jelennek meg: a költő szinte *felboncolja* szerelmét.

A nő *legmélyebb üregeibe is behatol*.

Szerelme *fogsorát* a patak kövein látja.

Mikor Rúzsa Sándor felül a lovára, aranyrojtos *gyógygatyája* lobog a Tiszára.

Sebestyénné Varjú Anna

A ruha a fő

A ruha a fő, és benne a nő... – hirdette a régi sláger. Beszéljünk hát a – ruháról! Vagyis öltözkünk változó divatjáról, kivételesen a nyelvújítók szemszögéből!

Több száz esztendeje az a „módi” nálunk, hogy egyes ruhadarabjainknak, fazonjainknak idegen nevet adunk. Miért? Talán mert az úrinak tartott viselet a németet, a franciát, az angolt utánozta. Csokonai, Bessenyei, Kisfaludy, Petőfi épp eleget gúnyolódott ezen.

Számos elnevezés meghonosodott már: a *frakk*, a *rokk*, a *zsakett*, a *szmoking*, a *kepp*, a *pulóver*, a *kardigán* – vagy hogy távolabbi jövevényeket említsek: az eszkimói eredetű *anorák* és a kanadai favágók zekéje, a *lembérdzsek*, újabb formájában a *dzseki*.

Hajdani magyar ruhanameink egy része kikopott a használatból. Ma már nem mindenki értené meg a múlt száza-

di szóviccet, mely szerint a huszárgyerek m e n t é b e n i s tud aludni.

Nem csattogtatom én az ollót, hogy kivagdossam nyelvünk szövetéből az öltözködés valamennyi jövevényt. Éljen egymás mellett békésen a *blézer* és a *zakó*, a *farmer*, a *jeans*, a *pantalló* és a *nadrág*! Kár lenne azonban nyakra-főre szaporítanunk az idegen hangzású szavak szótárát.

Nem éppen „nyakra-főre” való az a ruhanemű, amelyre újabban egyes árjegyzékekben, kirakatokban bukkanunk. Az van ráírva, hogy női, illetve férfi *slip*. Slipnek vagy szlipnek kell ejteni? Nem tudom. Csak azt tudom, hogy valójában alsónadrágot látok. Átesnénk a ló másik oldalára, ha *bugyi*-t és *gatyá*-t írnanék a hirdetésbe. Maradjunk meg a jól bevált *alsónadrág*-nál!

A *slip*-et meg nyugodtan húzzuk le – a meghonosodott szavak várólistájáról!

Gyárfás Endre

Akié a pénz, azé a nyelv?

Egyik sétám alkalmával egyszer csak rég nem látott barátommal találkozom. A viszontlátás öröme kellemes beszélgetésbe elegyedünk, s a múltbeli emlékek felidézése után a jelenre fordul a szó. Barátom megmutatja a névjegykártyáját, neve alatt ez áll: *marketing menedzser*. Kérdezem, műveletlenségem miatt mentegetődzve, pontosan mit is tesz ez a megnevezés. Kis töprengés után érkezik a válasz: a *marketing* 'piacszervezés', a *menedzser* pedig 'szervező, ügyintéző stb.'. Ezek után kezdem nem érteni, miért nem titulálja magát szellemes magyar elnevezéssel *piacszervező*-nek, de rögtön jön a felelet: létezik a szakmában ilyen megjelölés is, de ha valaki ezt tünteti fel a névjegykártyáján, biztosan tudja róla mindenki, hogy még érettségije sincs. Barátom hozzáteszi, hogy ő a *menedzser*-t is *manager*-nek írta volna szíve szerint, de cége határozott kérésére végül is a magyaros írásmód mellett maradtak. Azért így is látszik – teszem hozzá sietve – a magyar változaton az eredeti íráskép lenyomata, mi ugyanis (szemben az angollal) az ilyen jelöletlen birtokos jelzős vagy tárgyias összetételeket egybeírjuk.

A *menedzser* szónak amúgy már a II. világháború előtt honos volt a magyaros írásmódja, így olvasható például Pintér Jenő Magyar nyelvvédő könyvében (Budapest 1938², 203. l.), s rögtön olvasható is mellette a magyar megfelelők sora: „ügyvivő, intéző, vállalkozó”. Ezek közül a *vállalkozó* ma gyakran használt szó, de némileg más jelentésben; az *ügyvivő*-vel is gyakorta élünk, de szintúgy mást takar. Az *intéző* azonban, kellemetlen mellékíze ellenére, alkalmasnak látszik a *menedzser* szó helyettesítésére. Persze mivel az eredeti angol alak igen szerteágazó jelentésű, néhol jobban fedi a magyar *szervező*, sőt modorosságából a szót mind gyakrabban használjuk az általános jelentésű *üzletember* helyett is. Kár lenne ennyi jó szinonimát, akarom mondani rokon értelmű szót eldobnunk az egy angol kedvéért még akkor is, ha – amint a barátom mondta – angolszász nyelvtérületről jön a pénz, s ezért cserébe „természetesen” megkövetelik saját nyelvük használatát. Mi inkább törekedjünk színtolyan természetesen a magunkéval élni! S ne higgyük, hogy akié a pénz, azé a nyelv!

Mártonfi Attila

Szerzőinkhez! Kérjük szerzőinket, hogy ezentúl a szerkesztőségünkbe eljuttatott kéziratukhoz mellékeljék adóazonosító jelüket (új adóigazolványuk számát), mert enélkül nem fizethetünk szerzői honoráriumot. A szerkesztők.

Balázs Géza: Magyar nyelvi gyakorlatok

ÉRETTSÉGI TÉMAKÖRÖK, TÉTELEK

500 GYAKORLAT
MEGOLDÁSOKKAL

MAGYAR NYELV

A Corvina Kiadó népszerű – és igen fontos: szakmai szempontokból alapos, megbízható – tankönyvsorozatában két évvel ezelőtt (s azóta újabb kiadásokban) jelent meg a *Magyar nyelv* kötet. **Balázs Géza** szerkesztette és öt szerzőtársával együtt írta is. A szerkesztő most szerzőként tette közzé a tankönyvhöz kapcsolódó, azt gyakorlatilag kiegészítő kötetet, a *Magyar nyelvi gyakorlatokat*.

Az alapkötetről írt ismertetéséből (ÉA. 1994/5.) érdemes felidézni néhány részletet, mert a jelen munkára is vonatkoztatható észrevételeket tartalmaznak: „Az a diák, aki ennek a könyvnek a teljes ismeretanyagát jól elsajátítja, annyit tud anyanyelvünkről, hogy akár az érettségig, akár a magyar nyelvi felvételin képes lesz a legkedvezőbb eredmény elérésére.” A szerzők „Kialakítják az önellenőrzés igényét és technikáját, így a tanuló maga győződhet meg felkészültsége fokáról, illetve esetleges hibáiról, hiányairól.” Továbbá „ez az összefoglalás a tanévenkénti folyamatos haladás kívánalmának ugyanúgy megfelel, mint az ismeretszerzés rövid időre koncentrált módjának.” Mindehhez annyit fűzök most hozzá, hogy a tapasztalatok szerint nem elég pusztán elméletileg kitűnő segítséget adni, hanem az önellenőrzés igényén és technikáin kívül még gyakorlófeladatok párhuzamos gyűjteményét is a tanulók rendelkezésére kell bocsátani.

Mi is van tehát ebben a kötetben? Az alcím kiemeli a legfontosabbat: 500 gyakorlat megoldásokkal.

A munka az alapkönyv tíz fejezetéhez rendeli a feladatokat. A fejezetek a magyar nyelvnek és a nyelvtudománynak minden olyan ágára, részére kitérnek, amelyről a középiskolás diáknak tudnia kell. Ezek: jel és kommunikáció, kommunikációtan; hangtan; szótan; szókészlettan, frazeológia; mondattan; szövegtan; jelentésttan; stílustan; nyelvtörténet; nyelvművelés, helyesírás.

Milyenek a feladatok? Alkalmassak arra, hogy a tanulók gondolkodását, problémálatását, feladatmegoldási készségét sokoldalúan, különböző irányokból fejlesszék. A gyakorlatok utasításai egyértelműek, nem lehet egyiket sem félreérteni. Ugyanilyen fontos követelmény a gyakorlókönyvekkel kapcsolatban, hogy minden feladatot meg lehessen oldani. A száz legnehezebbnek, esetleg szememben bonyolultnak, összetettnek tűnő feladatot magam is megoldattam – nem okoztak gondot a diákoknak. A kötet végén található megoldások miatt egyéni felkészülésre is használható a *Magyar nyelvi gyakorlatok*.

A feladatok nehézségi foka megfelelő. Közepes nehézségűektől nehezebbekig át a bonyolultabb, gondolkodtatóbb típusúakig jó a megoszlási arány. Az utóbbiak már a felvételi feladatlapok követelményszintjét jelentik. Azok, akik csak érettségire készülnek, az első két típust oldják meg, a felvételizők viszont törekedjenek megoldani mind az 500 feladatot a sikeres szereplés végett.

Összegezve tehát véleményemet: egy kitűnő anyanyelvi gyakorlókönyvvel gazdagodtunk. Nem utolsó szempont az sem, hogy az alapkönyvhöz hasonlóan tetszetős kivitelben, izléses papíron, kitűnő tipográfiával kiadott kötetet jó kézbe venni, forgatni. (*Érettségi témakörök, tételek – 500 gyakorlat megoldásokkal – Magyar nyelv. Corvina Kiadó, Budapest 1996. 159 l.*)

Kótyuk István: Anyanyelvünk peremén

Amikor mindenki, aki nemzeti nyelvünk megőrzése érdekében felelősséget érez, azon töri a fejét, milyen elméleti stratégiát és gyakorlati lépéseket kívánatos tenni a jelenlegi „nyelvháborúk” idején; érdemes elgondolkodni Kótyuk Istvánnak azon a fejtegetésén, amelyet a nyelvhasználók felelősségéről ír: „Soha ne feledjük: a nyelvhasználat nem magánügy! A nyelv nem az enyém vagy a tied, hanem mindnyájunké, mindannyiunk közös kincse, emberi és társadalmi létünk biztosítója. Általa valósul meg a kapcsolat köztem és embertársaim, sőt köztem és az előttem járt meg az utánam jövő nemzedékek között is. A nyelv tehát úgy a miénk, hogy kapjuk, megőrizük és továbbadjuk. Csak úgy szabad használnunk, hogy színei meg ne kopjanak, jó ízei ne romoljanak, hajlékonysága, rugalmassága ne csökkenjen, sőt ha lehet, fokozódjék, s összes jó tulajdonságait megőrizve és megsokszorozva adhassuk át a benünket felváltó nemzedéknek. S ez a nyelv alapos ismerete által a nyelvészeti ismeretterjesztés fokozása, a nyelvi ízlés fejlesztése, a nyelvi műveltség emelése által valósítható meg. Ez a nyelvművelés feladata.”

A könyv három fejezetből áll: az első a *Köznyelviség* címet viseli. Ebben három témáról kapunk tájékoztatást: a kétnyelvűségről, a kárpátaljai magyar sajtó nyelvről és az anyanyelvi oktatás helyzetéről. A *Nyelvművelés* című fejezetben a mindennapok nyelvhasználatában gyakran előforduló pontatlanságokról találhatók példák. A zárófejezetben pedig az *ungi nyelvjárás* sajátosságait gyűjtötte össze a szerző.

A könyvet végigolvasva figyelmeztetés lehet az a vallomás, mely így hangzik: hogy az anyanyelv megtanulásában milyen fokra jutunk el, az elsősorban saját magunktól függ, attól, hogy mennyire vagyunk igényesek a nyelvhasználatban. (*Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 1995.*)

G. R.

HÍREK

A Püski Könyvesházban október 9-én bemutatták *Balassa Iván* Szabó T. Attiláról készült könyvét, valamint *Géczi Lajos*nak Az otthonokba szorult anyanyelv nyomában című könyvét.

Nemzetközi Őskutatási Konferenciát rendezett Miskolcon és Edelenyben szeptember 23–27. között a Miskolci Bölcsész Egyesület.

Az Édes Anyanyelvünk ismerete, olvasása is bekerült a Magyar Cserkészszövetség által meghirdetett 15. sorszámú Nyelvművelő különpróba követelményei közé. A próba kiírása a Vezetők Lapja 1996 augusztus–szeptemberi számában jelent meg.

1996 nyarától *Kövesdy Zsuzsanna* szerkeszti a Magyar Rádió Édes anyanyelvünk című, vasárnap 8.24-kor a Kossuth rádióban hallható nyelvművelő műsorának adásait.

Kristó Gyula, Kósa László, Benkő Loránd és *Kiss Lajos* előadása hangzott el a Magyar Nyelvtudományi Társaság november 19-én tartott millecentenáriumi ünnepi ülészakán.

A *Diák- és Ifjúsági Újságírók Országos Egyesülete* ismét meghirdette a legjobb diákújságok, diákújságírók és diákrádiósok pályázatát. A részletes pályázati kiírás a Pályázatfigyelőben, illetve a DUE Hírekben is megjelent. (Bővebb információt az egyesülettől lehet kérni; levélcím: 1576 Bp., Pf. 10., telefon: 222–8213) Az egyesület más szakmai, közösségi, nyelvművelő programjain a tagok jelentős kedvezményvel vehetnek részt. Minden tag sajtóigazolványt kap, és nemzetközi sajtóigazolványt is igényelhet.

1996. október 10-én, a jeles finnugor nyelvész, Zsirai Miklós születésének 104. évfordulóján mutatták be az Akadémia tudósklubjában a „Zsirai Miklós tudományos és magánlevelezése” című kiadványt. Az immár, sajnos, több mint négy évtizede elhunyt Kossuth-díjas professzor munkásságát *Büky Béla* méltatta, a kiadványt *Outi Karanko-Pap*, az ELTE finn lektora ismertette bevezetőjében, magáról a könyvsorozatról pedig, amelyben a kötet megjelent, *Kincses Kovács Éva*, a sorozat szerkesztője adott tájékoztatást.

Az Anyanyelvpolók Szövetségének 1996. október 12-i elnökségi ülésén *Bánffy György*, a szövetség elnöke meleg szavakkal köszöntötte az elnökségnek azokat a köztisztelőket örvendő tagjait, akik ebben az évben töltötték vagy töltik be 75. életévüket. Az ünnepeltek – *Bachát László, Bencédy József, Deme László* és *Graf Rezső* – mi is, ez úton is szeretettel köszöntjük, s szívből kívánjuk nekik, hogy még sokáig olyan töretlen energiával alkotassanak s folytathassák anyanyelvpoló tevékenységüket, amilyenek eddig is végezték e nehéz, de gyönyörűsége munkát.

Összeállította: B. G. és G. L.

A NYELVMŰVELŐ MOZGALOM ESEMÉNYEI

A 20. Versegly Nyelvművelő Verseny

Immár két évtizede annak, hogy a szolnoki Versegly Ferenc Megyei Könyvtár meghirdette azt a nyelvművelő versenyt, amely először megyei, majd 1987-től országos, 1990-től pedig a határokon túra is nyúló nyelvművelő, sőt a népművészetet megismertető mozgalommá vált a 10–14 éves tanulók és tanárai körében. Idén arról írtak fogalmazásokat a pályázók, hogy ha ők felnőttek lesznek, hogyan fogják nevelni gyermekeiket, mi az, amit úgy csinálnak majd, mint a szüleik, és mi az, amit nem. A második feladat nyelvi játékok szerkesztése, anyanyelvi rejtvények készítése volt. A beérkezett pályamunkák száma meghaladta a háromezretet! Az írásbeli és a szóbeli verseny június 28–29-én volt Szolnokon. 1991 óta az országos döntőt egyhetes szolnoki előkészítő tábor előzi meg. Idén 77 tanuló jutott el az utolsó fordulóra, s így ők vehettek részt a táborban. A Versegly Nyelvművelő Verseny népszerűségét jelzi, hogy egy idő óta Erdélyben, a Vajdaságban és Kárpátalján már felmenő rendszerű válogatóversenyt rendeznek azok számára, akik szeretnének eljutni a szolnoki döntőre.

Zakárné Horváth Ida

Csodák Csongrádon*

Csongrádra hívtak ebben az évben az a meghívó, amely a „Beszélni nehéz!”-körvezetők és a IV. Országos Ifjúsági Anyanyelvi Tábor közös programját tartalmazta. Emlékszem, sok évvel ezelőtt Győrött részt vettem egy anyanyelvi táborban, ahol gyerekek is részesei lehetnek az eseményeknek. Az idei program is sok szépet ígért.

Deme László professzor, Wacha Imre, Rónay Edit, Kerekes Barnabás, Forgács Róbert, Karsainé Horváth Klára előadásai, gyakorlati foglalkozásai valóban emlékeztetésekre maradtak. Természetesen mindannyian kötődnek az Anyanyelvpolók Szövetségéhez.

És a szabadidős programok! Bánffy György a Széchenyi című monodráma előadásával, Vágó István és Grétsy László közös játékkal, Szakonyi Károly írói estjével, Adorján Gyula költészetének megismertetésével minden gondot elfeledtetve tette szebbé a Csongrádon töltött napokat. De megnéztük Ópusztaszer, kirándultunk a vajdasági Zomborba, és megismerkedtünk Csongrád várossal is. És mind ezt Fábrián Györgyné tanárnőnek, kolléganőnek és férjének, Fábrián Györgynek, a csongrádi Batsányi Gimnázium igazgatójának köszönhetjük.

Szinte minden évben ott lehettem a „Beszélni nehéz!”-körvezetők anyanyelvi táborában. Sőt, én is szerveztem egyet néhány éve Harkányban. Tudom tehát, hogy résztvevőként mennyi élményt, feltöltődést jelent ez az egy hét. Tanulhatunk egymástól, ráébredhetünk ar-

* A táborról ifjúsági szemmel I. az Ifjúsági Tagozat hírlevelét! A szerk.

ra, hogy élményeink és gondjaink is hasonlóak. Rácsodálkozhatunk az új ötletekre, a nyelvészet, nyelvművelés új eredményeire, értékeire. Azt is tudom, mennyi szeretettel készül az ember évente a táborokba. Azért, hogy találkozzon régi barátjaival, akik az anyanyelvi mozgalom kapcsán váltak barátokká. És találkozzon az újjakkal, segítsen és lelkesítsen. Mindez maga a csoda.

Létrehozni is jó egy tábor. A pénz előteremtésének, a program összeállításának a nehézségei eltűnnek, amikor a régiék és az újak szemébe néz az ember, amikor azt mondja: „Nagyszerű volt”. Ez a másik csoda.

Csak reménykedni tudok, hogy sokáig lesz részem a csodákban.

Bakoné Aradi Éva

Az 1996. évi Péchy Blanka-díjasok

Szeptember 17-én házi ünnepség volt a Művelődési és Közoktatási Minisztériumban. Honti Mária államtitkár, a Kazinczy-alapítványi Bizottság elnöke átadta az 1996. évi Péchy Blanka-díjakat. Ünnepi köszöntőjében méltatta a művésznő nyelvművelő munkásságát, az élőbeszéd művelését szolgáló mozgalom életre hívásáért tett áldozatvállalását. Hangsúlyozta: a Kazinczy-mozgalom társadalmi értékét ma is növeli, hogy egy nemes gondolkodású és szépen beszélő színész nő hívta fel a figyelmet az élőbeszéd ápolásának időszerűségére, s mozgósított a szép magyar beszéd terjesztésére. Jólleső, örömteli érzés, hogy az általa alapított és az ő nevében adott Kazinczy-díjak, -jutalmak mellett az alapítvány – személye és munkássága iránti tiszteletét ezzel is kifejezve – most a nevével fémjelzett díjat adhatja át azoknak a pedagógusoknak, akik az anyanyelvi nevelésben és az élőbeszéd művelésében példamutatóak voltak.

Ebben az évben Maleticsné dr. Riba Magdolna, a Budapesti Tanítóképző Főiskola docense és Tóth Norbertné, a bányaterenyeyi Váci Mihály Gimnázium nyugalmazott tanára részesült e rangos elismerésben, mindketten a Kazinczy-versenymozgalomban hosszú éveken át végzett lelkes és eredményes pedagógiai munkájukért.

Mások örömeire felolvasni...

Ezt érezték meg mindazok a fiatalok, akik április 26–28. között részt vettek a szép magyar beszéd Kazinczy Ferencről elnevezett versenyének országos döntőjén Győrött. Tartalmukban értékes, nyelvilag igényesen megformált szövegek tolmácsolását élvezhette az érdeklődő hallgatóság. A leggyakrabban választott szerzők a következők voltak: Kosztolányi (24), Csoóri (6), Illyés (5), Kodály (3), Péchy B. (3). Másnap a kötelező szöveg bemutatására nyílt alkalom.

A bírálóbizottság megállapította, hogy az első napon szép tartalmú, jó szövegek hangzot-

tak el. A felolvasások minősége néhány pontatlan hangképzéstől és légzéstechnikai zavartól eltekintve folyamatos, gördülékeny volt. Előfordult szövegek elnyelése, valamint – nyilván fáradtságból adódó – szövegtorzítás. A jövőben még tudatosabban kívánatos törekedni a szöveg egységének a szerkezethez alkalmazkodó tolmácsolására. Az ünnepélyes eredményhirdetésekor Bencédy József megfogalmazta, hogyan szolgálja a versenyforma emberi méltóságunkat. Számos irodalmi idézettel nyomatékossította, mivel és hogyan szolgálhatjuk nyelvünket. Kiemelte, hogy a mai nyelvművelés a normatív szabályozással segítheti legeredményesebben a nyelv egységét, beleértve a határokon túliak nyelvhasználatát is: „hogy értsük egymást!”

Kiemelkedő teljesítményükért a következő versenyzők vehették át a Kazinczy-érmeket a gimnáziumi és szakközépiskolai tanulók közül: Cseh Georgina Kazinczy Ferenc Gimn. (Győr), Csötönyi László II. Géza Gimn. (Bátaszék), Deli János Fáy András Szki. (Budapest), Finta Iriz Bocskai István Gimn. (Szerencs), Horváth Péter Jávoroka Sándor Mezőgazdasági Szki. (Tata), Ihász Mihály Berzsényi Dániel Evangélikus Gimn. (Sopron), Kerekes Zsuzsa Veres Péter Gimn. (Balmazújváros), Kovács László Erik Kanizsai Dorottya Gimn. (Szombathely), Oravec Ágnes Balassi Bálint Gimn. (Balassagyarmat), Rác Renáta Kossuth Gimn. (Cegléd), Soós Tünde Radnóti Miklós Gyak. Gimn. (Szeged), Süli Katalin Református Gimn. (Sárospatak), Tankó Zoltán Babits Mihály Gimn. (Pécs), Várhelyi Zsuzsanna Gárdonyi Géza Gimn. (Eger), Zámbari Soma Varga Katalin Gimn. (Szolnok).

Kazinczy-érmeket kaptak a következő szakiskolai és szakmunkástanulók: Bakó Zsannett Czizmazia Gyula Ipari Szmk. (Komló), Budai Krisztina Radnai Béla Gyors- és Gépipari Szakiskola (Budapest), Czizze Veronika Károlyi Mihály Ker. és Vendéglátóipari Szmk. (Cegléd), Cseh Ildikó Fáy András Szki. és Szmk. (Bányaterenyey), Elekes István Kempelen Farkas Ügyviteli Alapítványi Szakiskola (Komárom), Halász Roberta Bezerédj István Ker. Szmk. (Szekszárd), Hlavács Bettina Szemere Bertalan Gimn., Szki. és Szmk. (Miskolc), Juhász László Baross Gábor Szakképző Int. (Debrecen), Kovács Bernadett Klapka György Szki. és Szmk. (Jászberény), Nagy Edina Gáspár Ipari Szki. és Szmk. (Kecskemét), Nemes Edina Mezőgazdasági Szakiskola (Eger), Németh Katalin Handler Nándor Szakképző Iskola (Sopron), Lőrincz Nóra Faller Jenő Szki. és Szmk. (Várpalota), Tóth Andrea Gábor Áron Ipari Szmk. (Ózd), Vergert Rita 510. Sz. Ipari Szmk. (Siklós).

Kazinczy-érmeket határon túli tanulók a következők: Fekete Melinda Apáczai Csere János Gimn. (Kolozsvár), Hecht Éva Magyar Tannyelvű Gimn. (Somorja), Nyulás Ildikó Tanítóképző (Marosvásárhely), Varga Ilona Tanítóképző (Nagyenyed), Zachar Hortenzia Gimn. (Ersekújvár).

Diákjaik folyamatos és eredményes felkészítéséért emlékérmeket adományoztak dr. Kelemen Zsigmondnének (egri Gárdonyi Géza Gimn.), és Ferenczi Sándornénak (egri Mezőgazdasági Szakiskola).

Graf Rezső

A NYELVMŰVELŐ MOZGALOM ESEMÉNYEI

VIII. Anyanyelvi Konferencia

(Eger–Mezőkövesd, 1996. augusztus 12–15.)

A kb. kétszáz résztvevőnek több mint a fele – a határon kívül élő magyarság képviselői – azért jöttek el a hívó szóra, hogy a hazaiakkal együtt megvitassák: mi a teendő?

Pomogáts Béla elnöki beszámolójában hangsúlyozta: az AK-nak meg kell valósítania az anyanyelv és az anyanyelvi kultúra védelmének azt a hatékony stratégiáját, amely képes szembefordulni a Kárpát-medencében élő magyar kisebbségi közösségek ellen irányított támadó politikával.

Az emberi jogi szekcióban fontos feladatnak tekintették a nyelvi jogok kivívását szerte a világban; az oktatási szekcióban adatbank létrehozását javasolták, és igényelték a pedagógus-továbbképzést, tankönyveket, gyermeklapokat; a hungarológiai műhelybeszélgetésen hazai tanárok külföldre küldését kérték, az összehangolt nyelvvelvédelmi munkát hiányolták, és azt sürgették, hogy a *Hebelyírásunk* című kiadvány kerüljön

minden határon túli magyar tanuló kezébe kiegészítő szöveggyűjtemmel; a sajtó és könyvkiadás szekció támogatást kért a lapok, folyóiratok és könyvek kiadásához; a jövőben legyen igényesebb a sajtó nyelvhasználata; örömmel vették tudomásul, hogy folytatja munkáját a sajtóiskola Nagyváradon; az irodalmi munkacsoport rendszeres írótalálkozókat óhajt, és kölcsönös fordítások révén kívánják megismertetni egymás irodalmát; a kulturális szekció az irodalom terjesztése, a színházi, a beszédkultúra, a népi játékok és dalok tanításának fontosságát hangsúlyozta, eseménynap-tár összeállítását igényelte a hazai és külföldi programok összehangolása érdekében; az egyházi szekció elsősorban a nemzeti egység gondolatának szolgálatát tekinteti feladatának, az újságírók tájékoztatására kiadvány szerkesztését tartják szükségesnek, amelyben az egyházi fogalmak helyes megnevezéseit gyűjtik össze.

A zárónyilatkozatban leszögezik, hogy „a kisebbségi magyarság kultúrájának fennmaradása és fejlődése csakis az autonómia elvének elfogadása és rendszerének felépítése által érhető el, ezért támogatjuk a kisebbségi magyarság önrendelkezési törekvéseit és a nemzetközi PEN barcelonai kongresszusán elfogadott nyelvi jogok egyetemes nyilatkozatát”. Javasolják a magyar országgyűlésnek, hogy a dokumentumot vitassa meg és terjessze elő a strasbourg-i Európai Parlamentben. Az új vezető testület: elnök: Pomogáts Béla, ügyvezető elnök: Komlós Attila, társelnökök: Gál Sándor, Kántor Lajos, Lázár Oszkár, Nagy Károly, alelnök: Kolczonay Katalin; a választmányban az anyaországot 21, a kisebbségi és a nyugati magyarságot pedig 20–20 személy képviseli.

G. R.

„Partium” nyelvművelő tábor

Létezik egy vírus, amely fertőz ugyan, mégsem betegít meg – állítja dr. Vass Zoltán, a Szatmár megyei Tasnád városka orvosa. Szerinte ez a fertőzés idővel tartóssá válik, és kényszerítő hatást gyakorol az egyénre foglalkozásától függetlenül. Ő tavaly nyáron többedmagával a csongrádi nyelvművelő hatáskörébe – nyelvművelő lett. Idén nyáron meg már maga is egyik szervezője megyéjében az I. Partium Nyelvművelő Jutalomtábornak.

A „fertőzöttek” közé tartozik e sorok írója is.

Az Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége (AESZ) keretében 1995 óta a kolozsvári Aranka György Nyelvművelő Kör tanári munkacsoportja iskolai beszédkörökre és a Duna Televízió „Beszélni nehéz!” műsorára alapozott, a hangzó magyar beszéd javítását célzó programot indított el. A program keretében illeszkedik az anyanyelvi jutalomtábor. A meghívottak közül az idén 15 tanár, 20 általános iskolás és 19 középiskolás tudott eljönni. Ők így együtt hét erdélyi megyét képviseltek. A helyszín és a tágabb földrajzi térség kiválasztása nem volt véletlen. Az Érmellék, mely most a romániai Szatmár megyébe tagoldódik, nagymúltú történelmi része szülőföldünknek. Mégsem eléggé közismert.

Július 15-én Tasnádon az ünnepélyes tábornyitón Bura László nyelvész és Kónya László főiskolai tanár ismertette az Érmellék nevezetességeit. A tábor nyelvművelő programjai délelőttönként Gencsen, a református templomban zajlottak. A szokatlan „előadóterem” különös, bensőséges hangulatot teremtett. Közkedvelt, egyszerű és szakmai tudásukat közérthetően, játékos formában átadó előadók voltak Deme László, Fábrián Györgyné, Fábrián György, Kerekes Barnabás, Pintér István, Zsigmond Győző. A legnagyobb nyilvánosság előtt – Tasnád város református templomában – Bánffy György Ékes-érdes anyanyelvünk című versmúsora hangzott el.

Valóságos „élményzuhatagnak” értékelték a táborozók a délutáni szabadidős programokat: Szödemen a Kölcsey-szülőház megtekintése; Nagykárolyban a sok-sok emlékhely közül a Petőfi-szobor és Kaffka Margit emléktáblájának megkoszorúzása, a Károlyi-kastély megtekintése; Kaplonyban a nagymajtényi síkon koszorúzás a Rákóczi-szabadságharc végét jelentő fegyverletétel színhelyén; Érmindszenten az Ady-szülőház és a múzeum megtekintése, valamint versműsor az Ady-szobornál és Ákoson a középkori műemléktemplomban; strandolás az ákosai és tasnádi termálstrandon; a népművészetéről, népi táncgyűjtéséről híres Bogdánd községben éjszakába nyúló vacsora, közös népdaléneklés, jellegzetes bogdándi népdalok tanulása; s végül Gencsen a cirokseprűkötés fortélyai a seprűkészítő műhelyben (ahova várják nyaranta idénymunkára a diákokat!).

Lám, felsorolni is sok, amit a Partiumban látni-megélni lehetett! Pedig ez csak töredéke mindannak a kultúrkinésnek, amit e vidék kínál. Az a vidék, amelyen a Székelyföldre vagy a tengerpartra igyekvő külföldiek nagy sietséggel csak átutaznak... Ezt már Báthory Gyula gencsi református lelkész mondta, akinek jóvoltából és igyekezetével megoldhatóvá vált a táborozók szállása, ellátása.

A siker koronája, hogy a magyar honalapítás 1100. és az iskolaalapítás 1000. esztendejében Tasnád, Gencs, Kolozsvár, Csongrád, Budapest, Sepsiszentgyörgy segítő kezét nyújtott egymásnak és a civil szerveződésre építve tanárok, orvos, lelkészek és lelkészfelelőségek, művészek együttesen hagyományteremtők és -örzők lehetnek.

Kása Magdolna
az AESZ kolozsvári területi titkára

Pusztasándor

Anyanyelv

*anyanyelv édes
fészekalj szavak
mennyire szeretlek
ki sem mondhatom
fényes lett tőled a szülőföld
akolmeleg tőled lett a hon*

Ha még élne, idén lenne 85 éves Pusztasándor költő. Sajnos, már több mint egy évtizede nincs közöttünk. A budapesti egyetemen szerzett bölcsészdoktori oklevelet, de nem tanár, hanem pap lett belőle, katolikus pap. Néhány évi segédlelkészkedés után Leányfalu plébánosa lett, s attól kezdve mindvégig ott élt hívei körében. Ott is halt meg 1983-ban. A születési évforduló alkalmából egy anyanyelvünkről szóló rövid, szép versével emlékezünk rá. **A szerk.**

PONTOZÓ

Legelőször is az 1996. évi 3. számunkban közölt rejtvények helyes megfejtését adjuk meg.

I. **Oszloprejtvény.** 1. Repetáló. 2. Előfizet. 3. Lesántul. 4. Gádoros. 5. Szapulás. 6. Násztánc. 7. Odatéved. 8. Ellenzék. A bekeretezett oszlopból kiolvasható név és cím: Petőfi Sándor. A puszta télen.

II. **Szótagpótlás.** 1. Halom. 2. Albán. 3. Zörej. 4. Argon. 5. Sívár. 6. Zavar. 7. Elmés. 8. Retek. 9. Emlős. 10. Tanár. 11. Elsős. 12. Terem. Az első betűkből összeolvasható szó: hazaszeretet.

III. **Egy költő emlékére.** 1. A költő: Vas István. 2. Családnevére onnan következtethetünk, hogy az általunk adott meghatározások mindegyike Fe-vel, vagyis a vas vegyjelével kezdődik. 3. Keresztnevére úgy bukkanhatunk rá, hogy összeolvassuk a meghatározásokra adható helyes válaszok kezdőbetűit: A) Infekció. B) Sapka. C) Talál. D) Válasz. E) Ágy. F) Nőies. A rejtvény nem volt könnyű, olyannyira, hogy több megfejtőnek bele is tört a bicskája. Többen szellemes, de mégis tévesnek számító megfejtést küldtek be, így ketten Faludi Ferenc, négyen Fejes István, hatan Fekete István, négyen Kormos István, négyen Kölcsény Ferenc, hárman Sinka István nevére tippeltek, sőt még Szép Ernő is kapott egy szavazatot. Legnagyobb örömünkre azonban több mint százötvenen rátaláltak a helyes megoldásra.

IV. **Írók, költők, drámaírók.** 1., 2.: Sziám + teher = Mesterházi (1916–1979). 3., 4.: Zabos + merni = Bornemisza (1535–1584). 5., 6.: Teszi + Gigli = Szigligeti (1814–1878). 7., 8.: Csala + boks = Szabolcska (1861–1930). 9., 10.: Szany + Rimet = Szentirmay (1836–1908). 11., 12.: Nyest + kezel = Szenteleky (1893–1933). Ez is nehéz feladvány volt. A megfejtőknek mintegy negyede nem talált rá mindegyik névre. Természetesen ez nem is baj. Akik a megfelelő pontszámot elérték, részt vehettek a sorsolásban.

Azok közül a megfejtők közül, akik megszerezték a szükséges 80 pontot, a következőknek kedvezett a szerencse: Csizmadia Tünde, Gerendás, Füredő u. 15. (5925); Dévai család, Budapest, Egressy út 73/C VII. lh. 3. (1148); Győri Gyula, Jászapáti, Simon Ignác u. 3. (5130); Jókai Gimnázium, Parlano szakkör, Komárom, Táncsics Mihály u. 32. (2900); Kókai Ivett, Szeged, Szilléri sgt. 39/B (6723); Kovácsné Doroszlai Ágnes, Szolnok, Szolnok ispán krt. 5. VI. 6. (5000); Lakos Gábor, Budapest, Szerb Antal u. 1/A (1021); Oroszné B. Márta, Szirmabesenyő, Jókai u. 10/A (3711); Rédey Zsuzsa, Vác, Cserje u. 17. (2600); Zubornyák Zoltán, Budapest, Décsy J. u. 4/B (1164).

Nyereményükhöz, a *Hogyan beszél a mai ifjúság?* című diáknyelvi szótárhoz ezúton gratulálunk.

A Pontozó újabb feladatai

I. **Kitöltősd.** Ábránkban kilenc ismert személy keresztnévét, valamint családnévének első és utolsó betűjegyét tüntettük fel. Ha olvasóink a hiányzó öt betűjegyét is beírják a pontok helyébe, a középső hasámban – fölülről lefelé – egy tizedik nevet kapnak, egy századunkbeli magyar festőművész családnévét (Béla, 1883–1973). Ezt tessék beküldeni! (Értéke 20 pont.)

H h	István, erdélyi magyar költő, író
B i	Tivadar, színész
M a	György, író
L y	Árpád, színész
U i	László, színész, filmszínész
B y	Rózsi, színésznő
M y	Géza, festő
S y	Bertalan, festő
M i	Ádám, festő

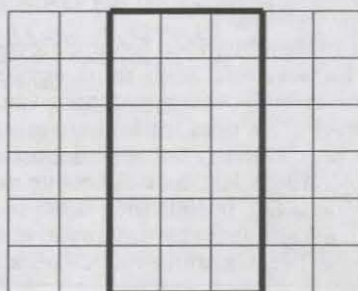
II. **Szótagszámtan.** Rejtvényünkben olyan öt vagy hat szótagú magyar helységneveket keresünk, amelyeknek minden szótagjuk önmagában is értelmezhető. A szótagokat A, B, C, D, E és F betűvel jelöljük, de a helységek azonos betűjelei más-más szótagot jelölnek. Melyek a keresett helységnevek? A megfejtésért egyenként 5, összesen 15 pont jár.

1. Ha A = félig szabad!, B = tisztít, C = tantál, D = nyit, E = épületszerkezet, F = igenévképző, továbbá A + F = beszédre, C + D = török nyelvű nép, D + F = nyitva, akkor mi a neve ennek a magyar helységnek?

2. Ha A = lakoma, B = indulatszó, C = fél nász!, D = német névelő, E = kicsinyítő képző, továbbá A + E = garatja, B + C = de mennyire!, C + D = vízínövénnyel benőtt terület, akkor melyik helység A + B + C + D + E?

3. Ha A = helyrag, B = szolmizációs hang, C = tengeri halfajta, D = névelő, E = kicsinyítő képző, F = kínai hosszmeték, továbbá A + E = gyalogos katona, B + F = becézett férfinév, D + F = keleti férfinév, akkor mi a keresett helység neve?

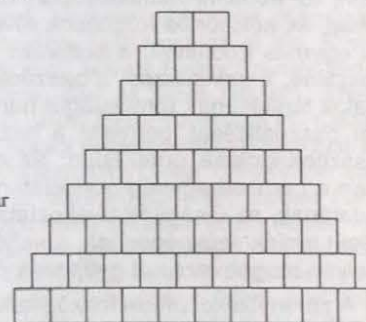
III. **Oszloposan.** A meghatározásoknak megfelelő szavak beírása után a keretben levő betűket felülről lefelé folyamatosan összeolvassva egy nagy magyar költő nevét és egyik versének címét kapjuk meg. Ezt kell beküldeni! A helyes megfejtés 12 pontot ér.

- Vízparton üdülő
- Sötétben segíti a tájékozódást
- Egykori féregirtó kisiparos
- Valakinek az érdekeit elvtelenül, talpnyaló módon képviselő személy, névelővel
- Arra a helyre csukó
- Roncsoló hatású vegyi oldat

IV. **Szópiramis.** Furcsa építkezés ez, ugyanis fölülről lefelé kezdjük építeni a piramist – mindegyik négyzetbe egy betűjegy kerül –, de megfejtőink bizonyára így is eljutnak a legalsó sorig, amely egyik jeles múlt századi költőnk szülőfalujának nevét rejt magában. Megfejtése 15 pont.

- Szabó István filmje (1963)
- Napszak
- Rak
- Vág
- Építőanyagot
- Bolyokban élő rágcásló rovar
- Szolgálatot teljesítő rendőrt
- Nagyon hideg
- A keresett helység, Erdély északnyugati részén

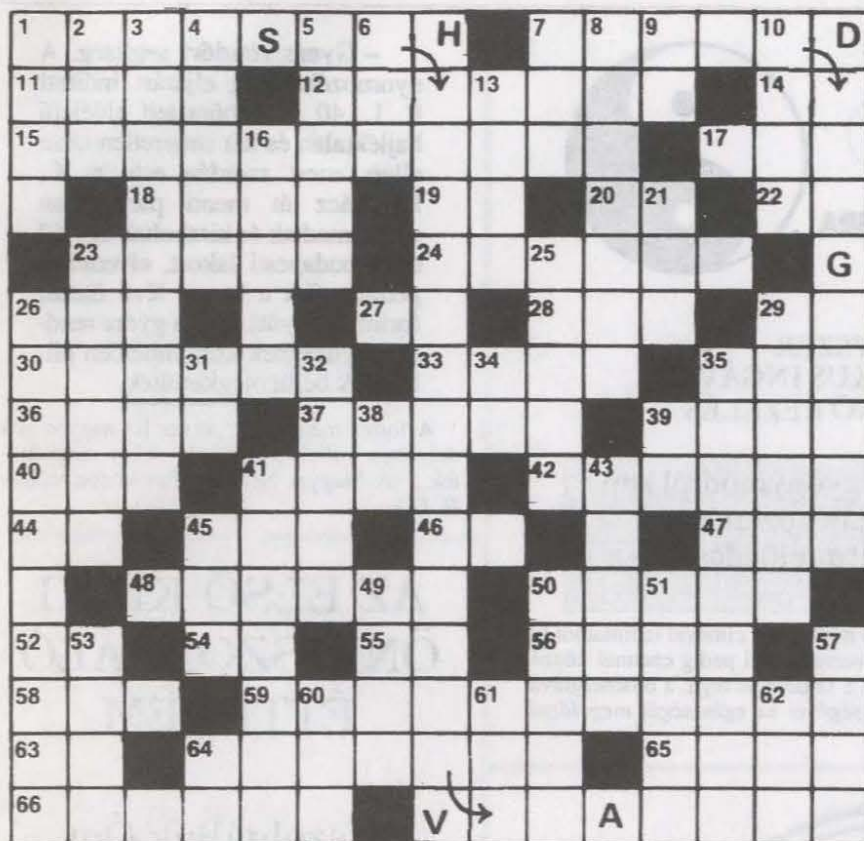
V. **Gergely Ágnes a nyelvről.** Keresztrejtvényünk fő soraiban Gergely Ágnes költő, író és műfordító egyik verséből idézünk két vallomás jellegű sort. Megfejtése 25 pont.

Az e számunkban közölt rejtvények együttes értéke 87 pont, de már 70 pont elegendő ahhoz, hogy valaki részt vehessen megfejtésével a sorsolásban, és egy értékes könyv nyertese lehessen. A közreadott rejtvények megoldását 1997. február 1-jeig kell beküldeni címünkre: Édes Anyanyelvünk, Pontozó, 1364 Budapest, Pf. 122.

Minden kedves megfejtőnek kellemes időtöltést és békés, boldog karácsonyt kívánunk a rejtvények készítői.

Dékány Erzsébet (IV.), Doroszlai Elekné (II.), Házy László (III.), Láng Miklós (I.), Schmidt János (V.)

Biztos támasz

VÍZSZINTES: 1. A Gergely Ágnes-idézet első sora. 7. Az idézet második sorának kezdete. 11. Vízvezető mélyedés. 12. Drágakő, a berill élénkzöld színű, átlátszó változata. 14. Zeusz kedvese. 15. Kézműves technikával, de a munkamegosztás alapján termelő üzem a 16–18. században. 17. Dezoxiribonukleinsav, röv. 18. Megeléget. 19. Új-zélandi autók jelzése. 20. Párizs közepe! 22. Vélemény a számáristállóból! 23. Papi vállkendő. 24. Fonnyadt, töppedt. 26. Szolmizációs félhang. 27. Tuskófeszítő eszköz. 28. Szólam a női kórusban. 29. A polónium vegyjele. 30. Az óra ketyegését utánozó szó. 33. Egri várkapitány (István). 35. A mélyebbik haranghang. 36. Növényevő hal. 37. Eszménykép. 39. Kocsónyás anyag a csontüregben. 40. Ond vezértársa. 41. Váccal szomszédos település lakója. 42. Ez a településünk Gyöngyöshöz van közel. 44. Pitetöltelék! 45. Kopoltyús állat. 46. Varróeszköz. 47. Köznemesség tagja! 48. Görbület, kanyarulat. 50. ... Boryna; gazdaember Reymont Parasztok c. regényében. 52. Páros szám! 54. Saint, röv. 55. A nitrogén és a vanádium vegyjele. 56. Eredményesen totózik. 58. Lombtalan. 59. A második sor befejező szava. 63. Hegyes cipézsorszám. 64. Idős családtag. 65. Paprikatermeléséről híres település a Mezőföldön. 66. Gonosz szellem.

FÜGGŐLEGES: 1. A Volga bal oldali mellékfolyója. 2. Cicero haragja! 3. A hangtannal foglalkozó nyelvész. 4. Esetből tanulságot levonó. 5. Kiskunhalas melletti település. 6. Tervszerű megelőző karbantartás, röv. 7. Erősen csíp. 8. Tarlóhántást végző. 9. Luxemburgi és német autók jelzése. 10. Nézd csak! 13. Ajakpirosító. 16. Patinás város Németországban, a hasonló nevű folyó partján. 21. Ezen a helyen. 23. Állat szaglóérzéke. 25. Lószerszámnak a ló szájába tehető része. 26. Mellékszereplőként vesz részt valamiben. 29. A rajta lévő gyűrűbe céloz a kosárlabdázó. 31. Török autók jelzése. 32. Nem vesz részt tovább a grundfociban. 34. Bölcsődal! 35. Tagként való részvételre megnyer, rávesz. 38. Azonos zenei hangok. 39. Képző, a -ve párja. 41. Valakit titkolt cselekedete közben meglep. 43. Széles, lapos ín a húson. 45. Hétalvó napsütötte testrésze! 49. Gyermeket szült. 50. Matéria. 51. Szobrász, éremművész (Ede, 1872–1948). 53. Jászai; színészetünk legendás alakja. 57. Fölfelé mozgat, magasabb helyzetbe juttat. 60. A neodímium és a szén vegyjele. 61. Melléknévképző. 62. Az Európai Közösség fiktív pénzegysége, röv. 64. Vége a parádénak!

Schmidt János

Kerék Imre

Rímes nyelvi játékok

Arany modorában

Szüülőhelyem Háromfa,
vonta nyakam járomba.
Pesten rólam, káromra,
a varjú sem károm ma.

Értekezlet

Míg ő hosszan ötöl-hatol:
Közben nyugodtan alhatol.

Ánglus poéta intelme fiához

Ha nem eszel magyar Picket:
írnod kell egy limericket.

Váratlan fordulat

Smith úr mosolyog főnökére:
„Good morning,
mister Bentley!” –
Majd hirtelen mögéje lépve,
jól fenéken billenti.

Vita

Vitatkozik két zseni:
„Legjobb sör a pilseni!” –
„Fő érvem e vitához:
kőbányai világos!”

Kálnoky-parafraízis

Üvegedény, öble bő.
S még előnye mennyi! –
Ha fölteszem: tökfedő.
Alám teszem: serbli.

Dialogus

„Minő kebleket látok!”
– szólt a vak,
simogatva két dinnyét ezalatt.
Mire a másik, aki töksüket:
„E fülemüle de szépen brekeg!”

Pesszimista filozófus sóhaja

Haj, tévelyegni nem nagy élvezet
az úton, mely a föld alá vezet.

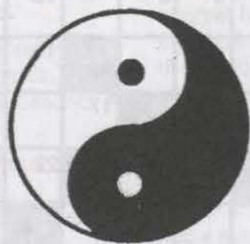
Holdkóros

Sokáig botorkált vakon,
majd kilépett az ablakon.

NYELVÉSZ-LELETEK, NYELV-ÉSZLELETEK

MEGHÍVÓ

EGÉSZSÉGMEGELŐZŐ ELŐADÁSRA

- REFLEXOLÓGIA
- GYÓGYNÖVÉNY ÉS GYÓGYSZER MEGHATÁROZÁS SZIDERIKUS INGÁVAL
- BIO ENERGIÁVAL TÖRTÉNŐ KEZELÉS

Ezeokról és számos hasznos gyógymódról kap elméleti és gyakorlati tájékoztatást. Szeretettel várok mindenkit az előadásra és a kezelésre!

Ezt a szórólapot, amelynek a végét az előadó nevével és címével tapintatból levágtuk, a kecskeméti Mező István juttatta el hozzánk. Mi pedig ezennel közzétesszük: hátha van olyan olvasónk, aki szeretné a sziderikus inga, a bioenergiával „történő” kezelés és egyéb gyógymódok segítségével az egészségét megelőzni! (Közzéteszi: G. L.)

Az 1995/1. számban bemutattam a „vákuumos” morzsolt kukoricát. Most íme itt a „vákuumsomagolt” téliszalámi. Úgy látszik, a latin eredetű vákuum (ejtsd: váku-um) szó két u-jának egymás mellé írása megoldhatatlan feladat a magyar címkennyomtatók számára. De mit szól ehhez a nagy hírvű Herz cég? (A honoráriumot természetben is elfogadja: K. G.)

- Sokat segített. Az észtek értik a finneket, bár az egyik germán, a másik pedig finnugor nyelv. A finnek hangsúlyozása és mondatépítése sokat segített a magyarban.

Ha szabad kérdeznem: a két finnugor nyelvből melyik a germán? (A kérdező, aki e cikkészletet a Nemzeti Sport 1996. október 2-i számának 9. lapjáról ollózta ki, F. Kovács Ferenc olvasónk.)

- Gyors rendőri segítség. A nyomozóhatóság eljárást indított R. L. 40 éves büntetett előéletű hajléktalan és két ismeretlen társa ellen, mert szerdán este a X., Pongrácz út menti parkolóban megtámadtak és kiraboltak egy 53 éves budapesti lakost, elvették a pénztárcáját a benne lévő ötezer forinttal együtt, ami a gyors rendőri segítségnek köszönhetően pillanatok belül megkerültek.

A forint megkerült; persze ha nagyon sok darabban voltak a forintok, akkor megkerültek... (A Magyar Nemzet hírei között találta: B. G.)

AZ ELSŐ KÍNAI ÖNKISZOLGÁLÓ ÉTTEREM

Kiszolgáljuk Önt frissen, szabad tűzön, meleg és hideg ételekkel, 30 féle választékban.

Kiszolgálunk frissen – rendben van.
Meleg és hideg ételekkel – az is.
30-féle választékkal várnak – kis módosítással ez is jó.
Szabad tűzre azonban ne tegyenek! (B. G.)

A Postánál, lám, még nem ment ki a fillér a divatból! Tulajdonképpen miért ne lehetne a táviratdíjakat és a telefonszámok végösszegét is fillérben megadni?

(Egy borítékon találta: B. G.)

*Kedves Olvasóinknak
kellemes karácsonyi ünnepeket és boldog új évet
kíván az Édes Anyanyelvünk szerkesztősége!*

